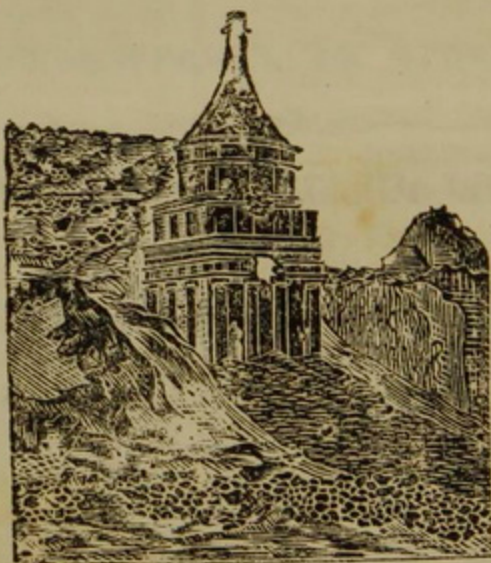

Մ Ի Օ Վ

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ԱՌԳԱՅԻՆ • ԲԱՆԱԹԻՐԱԿԱՆ • ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ
ԵՒ ԲԱՂԱՔԱԿԱՆ

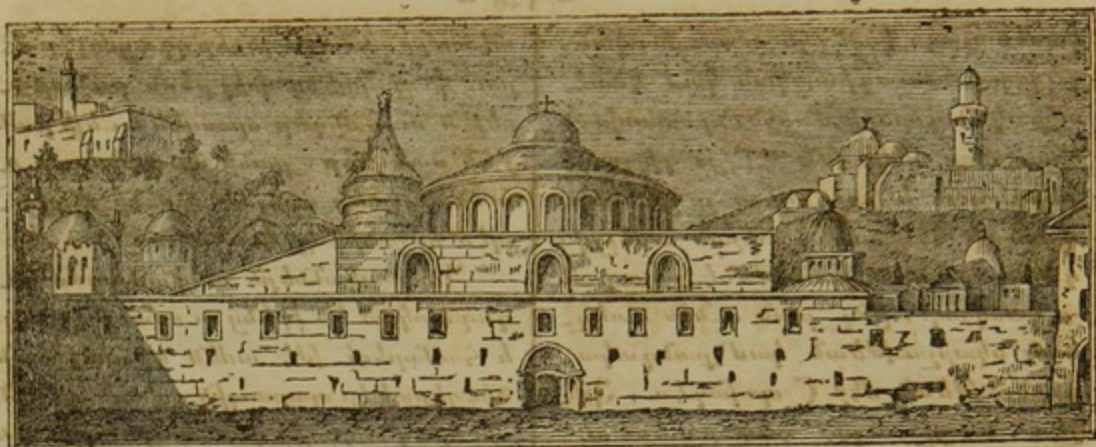
ՈՒԹՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ
ՇՐՋԱՆ ՍԻՆՍԵՆՅ

ՅԵՐՈՒՍԱԼԱԻՄ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՑ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՑ

1873

ՈՒԹՆԵՐՈՐԻ ՏՍՐԻ
ԹԻՒՐ 7.

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ՅՈՒԼԻՍ 31
1873.

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ՆԻ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՄԱՐԴՈՒՍ ՀՈԳԵԿԱՆ ՆԵՐԴԱՇՆԱԿ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆՆ

Յ. ՇՈՒԽՏ

ԻՐԱՅԱՆՁԻՐ միակողմանի կեն-
ցողաբարոյական ու զղութիւնն կ'ուզէ
զգացողական, կ'ուզէ միայն վերացա-
կան լինի, միշտ հսգւոյ գործունէութեան
հաւասարակչութիւն կը խանդ
գտրէ, բարին եւս այս դէպքին մէջ
միտեալի ու միակողմանի ընթացք
կըցտանայ եւ այս ամէնուն վերջը ոչ
այլ ինչ է եթէ ոչ չափէն դուրս տաստ-
կայեալ կլըք:

Անք այս կը նկատենք շատ գե-
ղարուեստաներուն միայ, մասն զի այս
անտակ արուեստագէտներն ծուռ
կրօնքի երթարով թէ՛ սրանցիկ գործ-
քեր կարող են ստեղծել եթէ միայն

ջերմ եռանդով իրենց ամբողջ յոյժերն և
ժամանակն մի մասնաւոր ընտրած գե-
ղարուեստից նուիրեն, ուրիշ ոչ մի
բանի միայ ուշ չեն դարձներ. ուտտի
և յաճախ շատ միակողմանի և երբե-
մըն ևս հասարակութեան համար տը-
գէտ և անտանելի մարդիկ կը դառ-
նան. Նոքա առաւտէն մինչեւ երե-
կոյ կը նկարեն, կը կաղապարեն, եթէ
երաժիշտ են իրենց գործիքն ամբողջ
օրը ձեռքէ չեն ձգեր. այն ինչ ամե-
նակարեւոր ուսումնական տեղեկու-
թիւններն անգամ ու շաղրութեան
արժանի չեն համարիր. թէ որ մին
այս կարգի գեղարուեստներէն, որոնք
հասարակ արհեստաւորէն չեն տար-
բերիր, տեղեկութիւն մի պահանջել

կամենայ այս կամ այն ուսումնական, գեղարուեստագիտական կամ էստետիքական գործքի մասին, պատասխան կրտսանայ անկէ թէ «Վ»-յն գիրքը չէ կարգացած և կարգալ ալ չը ցանկար. վասն զի հեղինակն, ճիշտն ասելով, գեղարուեստագիտութենէ շատ բան չը հասկնար. ինչ բան ունին ստեղծած նկարչութեան կամ քանդակագործութեան մէջ Շպլինգէն, Ֆիշէն, և այլն ուրիշ գեղարուեստութեան կրեալիսներն, որ նոքա կը համարձակին նոցա վրայ էստետիքական գրքեր գրել. և գեղարուեստագէտներ, որ վերն տեսակ տեսակ օրէնքներ, կարծիքներ և կանոններ բարդել»։ Վհայտպէս կը խօսին աշխարհանդէսներն իրենց գործքերով լեցնող գեղարուեստագէտները։ Թող ոչ որ չըկասկածի առածիս ճշմարտութեանը. ապացուցի համար անուններն անգամ յիշել կարող էի, ես համոզուած եմ որ նոքա իրենց այս կարծիքն հրապարակաւ կը խոտոտվանին. ուր մնաց թէ ասածնին յետ առնուն։ Եւ շատ վարիչ երեսփոխներ կը ծանաչեմ. որք նոյն սահմանափակ կարծեսոց հետ կը համաձայնին. իբր թէ ամեն էստետիքական գրութիւններն գործնականութեան ամենեւին օգտաբեր չեն, այլ ընդհակառակն աւելորդ. վասն զի մեքինայաբար կըթուլեան կարեւոր ժամանակն նոցա կարգաւորին կը նուազի։

Հեղինակներէ կամ բանաստեղծներէ շատ քիչերն այս կարճաւես կարծեաց տէր են. ի հարկ է ամեն դարիւր բանաստեղծներն ունեցած է, որք կը կարծէին թէ ճշմարիտ բանաստեղծ գտնալու համար միայն շատ քերթողութիւններ, ումաններ, օղորդութիւններ կարգալն բաւական է, բայց նոցա թիւը միշտ քիչ եղած է, այս

տեսակ բանաստեղծներ զգացմունքներու վրայ իրենց խելքերն բռնաբարելէն ու հանգեր որոպէն աւելի բան չեն ստեղծեր. քանի մի օրինակոր ու տանաւորներ գրելով զիրենք վերջապէս երջանիկ կը համարեն։

Վիտնականներն անգամ այժմ ընդարձակած են իրենց ուսմանց շրջանը և համարեալ թէ ամեն գիտութեան ճիւղերով կը պարապին, վասն զի մին միւսը կ'ամբողջցնէ և յաճախ մին միւսի վերայ կը հիմնուի։ Վնեղրափակ տխմարն սխաղաւարմունքը թէ մի մեծ գործք գրելու համար. իրեն միայն ընտրած մի մասնաւոր գիտութեան ճիւղին պէտք է նու իրել, համարեալ թէ ամենու աչաց առջեւ ծաղրալի բան է դարձեր այժմ։ Վեւ լօզներ (երկրախօս) և բժիշկները առանց քիմիայի. իրաւագէտները եւ պատմաբանները առանց փիլիսոփայութեան, մարդափորի խոր քննութիւններ ընել տոնեւելին չեն կարող։ Փիլիսոփայն ստիպուած է ամեն գիտնական աշխատութիւններու և նոցա աւելունքներուն ծանօթանալ որպէս զի նոցա վրայ փիլիսոփայել և տիեզերքի օրէնքները մեկնել կարողանայ։ Բայց դարմանալին այն է որ շատ անգամ ուսումնականներու կը պատահինք, որոց հիմքն է, շատ բաներով չը պարապիլ։ Եւ միանգամ մի համալսարանի փիլիսոփայութեան վարդապետին «Վեղարուեստագէտ կրեալիսներու կուսակցութիւններն» տաճ յօդուածն քննութեան ուղարկեցի, նա թերթերս վերադարձնելով գիտողութիւնը բաժնէր որ փիլիսոփայական մասն տեսնել կը կամի. այն ինչ գեղարուեստական մասն իրեն հետաքրքրական չէ, վասն զի իր կոչման գիտութեան չի պատկանիր։ Այլ չի դարմանար տորա չերայ. բազմատեսակ գործքերով բոլ

բաղուած մարդը շատ անգամ ուրախ է թէ որ իւր պարսպ ժամերը մինչեւ կարի , քանդակագործութեան կամ երաժշտութեան վերայ գրած յօդուածը կարդարով անցնել կարողանայ . եւ այս Վերմանեայի ամենամեծ համալսարաններու միոյն վարդապետը , երկրորդ մասը կարդալ չն կամենար , վստայն զի իր « Արշման գիտութեան » չք պատկանիր :

Վնենք այս բոլոր միակողմանի մարդիկները , որք ինչ կ'ուզէ լինին , դեղարուեստագէտներ , ուսումնականներ , թէ առուտուրի մարդիկ . կրակունենք որ իբրեւ իրենց պարզ հոգւոյ միակողմանի հետեւանք , ամենեւին միակերպ գործքեր ունին արած . եւ շատ անգամ ըստ իւրեանց արտաքին շարժման ձանձրալի տգիտութիւն կ'ընեն մարդու վերայ . իրաւ է վերը յիշած նկարիչները իւրեանց անխոնջ վրձնակրթութիւնով մինչեւ մինչանակեալ աստիճան աւելնիրական կատարելութեան հասած են բաց նոյս մտքերը ընթերցանութեան միջոցով , գաղափարներով , տեղեկութիւններով հարուստ չը լինելով կամ աղնուացեալ էտեմիքական զգացմունքներ չ'ունենալով , շատ անհոգ եւ խաւարներէ զուրկ գործքեր ստեղծեր են : Նիգհակառակն կարդանք հին ժամանակներէ մինչեւ ներկայ դարը մեծամեծ նկարիչներու , քանդակարու եւ գեղարուեստագէտներու եւ այն կենսագրութիւնները , կը տեսնենք որ նոքա տեմիքական կրթութեան հետ միասին գրականութիւնն եւ պատմութիւնն ուսանելով իրենց գաղափարները հարստացուցած էին եւ իրենց դարուց կրթութիւնը ամենաբարձր դարգացման աստիճանի վերայ էին կանգնած , նոյնը կը դիտենք ամեն շրջաններ կազմող բանաստեղծ-

ներուն մօտ : Վրոք օղաւտ եւ մինչեւ անգամ աղքատ գեղացու զուակ Նայտըն գրականութիւնն ուսանելով բարձր կրթութեան ծայրն էին հասած . եւ թէ նոր դարու ամենամեծ երաժիշտները Բէտհօֆըն , Շպոն , Սյեռքեռ , խոտ եւ այլն մի եւ նոյն ժամանակ ուրիշ գիտութիւններ կ'ուսանէին հիմնաւոր կերպով , այն արդէն ամենուն յայտնի է : Առ հասարակ աւան արհեստներու եւ գիտութիւններու ստեղծիչ գլուխները , որոնց գործքերը մարդկային լուսաւորութեան ընթացքին մէջ տհաճին շրջաններ են կազմած , միշտ հիմնաւոր եւ բաղմունկողմանի կրթութեան տէր եղած են ժանն զի միայն համարք միանալով բարձրագոյն կրթութեան հետ կարող էր այնպէս կատարեալ եւ սքանչելի գործքեր ստեղծել :

Միակողմանի ճարտար երաժիշտները միշտ անկատար գործքեր ստեղծած են այս կիսակրթ մարդկանց արդիւնքը միշտ միջակ արժանաւորութիւն ունին . շատ դատարկագլու ճարտար երաժիշտներ յաճախ միայն մատներու երաժիշտներ էին . նոցա ճարտարութիւնը միայն մասներու մէջ կը կայանար , ուստի եւ բանաստեղծական ոգեւորութենէ ու օրտէ զուրկ : Նիգհակառակն այն բարձր կրթութեան գեղարուեստագէտներն , որոց ճարտարութիւնը իբրեւ միջոց կը ծառայէր իրենց գաղափարները արտայայտելու եւ հոգւոյ բանաստեղծութիւնը նուագներով կենդանացնելու եւ որոց երաժշտութիւնն ըսողներու սրբտերուն մէջ ամենախառն զգացմունքներ կը զարթոյցանեն , միշտ բարձրագոյն կրթութեան գաղափար միայն էին կանգնած եւ իրաւ որ հոգւոյ ճշմարիտ ներգաշնակ զարգացումն ըստացած : Միակողմանի գիտնականներ

ընն նոյնպէս իրենց մասնաւոր գիտութեան ճիւղն սահմանէն չելնելով երբեք մեծ գիւտեր կամ գործքեր ըրած չունին ոչ մտադական և ոչ գործնական։ Այն ինչ մարդկային պատմութեան մէջ ահագին ջրջաններ կողմող ոգիք, ինչպէս են Պլատոն, Արիստոտէլ, Կարոէղիոս, Կէսպլէն, Կանա, Նիւտըն, Կէպլէ, և այլն. ամեն դիտութիւններու և գեղարուեստներու ծանօթ էին և այն այս պատճառաւ ընդունակ եղան նորնոր գիւտեր ընելու և երեւութից օրէնքները հիմնելու։ Բանաստեղծներէն նորա դբան չելն գործքեր ստեղծած են, որք անցեալն ներկայ ժամանակներու տեղեկութիւններուն և ամեն դիւանալու աշտանի բաներուն ծանօթ էին և նոյն համար տմբողջ կեանքն, ամենաստոր կողմերէն մինչև ամենաբարձր կողմերն, օտար բան չէր. բաւական է միայն Շաքսպէր, Վեօթէ և Շիլլէն բանաստեղծներն յիշել, միայն իրենց բազմատեսակ ուսումնականութիւնով ու տեղեկութիւններով կարողացան իրենց ստեղծութիւններուն մէջ նոյնչափ խռուէն մտքի և զգացմանց գանձեր աշխարհին կտակել։ Նոյն հասակն նոյն ժամանակարհով չի դնալող բանաստեղծները, գուցէ թէ շատերը անոնցմէ մեծ հանձարներ տլեղած լինին, միայն սիրոյ ու վայելչութեան եւ նորա ցաւոյ վրայ շարած հանգեր գրեցին առանց բարձրագոյն մտայ և խռուէն զգացմանց։ Այս տեսակ բանաստեղծներու գրութիւններէ շատ հաստ հատորներ կարելի է ձեռքն առնել և զլսել մինչև յոսկարդալ, սակայն նոր մտքեր կամ գաղափարներ գտնել անկարելի է. մի հետաքրքիր ոճերու դարձուածք կամ սիրուն շարուած զգացմունքներու հետքն անգամ չենք նշմարել, այն ա-

մենը, ինչ որ նորա նոր կը գրեն, առգէն միտնդամ գրուած է, այն յաճախ յառաջ, գեղեցիկ ձևով սովորական կեանքի մէջ այս կերպ զանազան կրթութեան աստիճանի անձնիք միշտ աչքի կը դաշին։ Այն ինչ հագեւոր ներդաշնակ կրթութեան տէր մարդիկ հասարակութեան մէջ նմանելու արժանի խոնարներու պէս կը փայլին, այն ինչ միակողմանի բարուց ու վարուց տէրերը բազմիցս դարձանալի անձնաստութիւններ եւ միշտ ամեն տեղ անջատիչ ապրեցութիւն կը զարթուցանեն իրենց ջրջակայից վերայ։

Շատ ընդունակ և շնորհալի մարդիկ, որք երբեմն պատուական գործքեր ալ ըրած են, չըկարողացան իրենք իրենց իշխել և կրտսեան դուռն տանող յանցանոյց մէջ խռովեցան, եւ աշխատեցոյ այս տեսակ մարդկանց հետ ծանօթանալ և տեսայ որ նորա ամենակարեւոր տեղեկութիւններէ անգամ լուր չ'ունին։ Միայն այս կերպ կարելի է հասկանալ թէ ինչպէս մասնաւորապէս մի հակումն, մի կիրք նոյնա վրայ գլխաւորապէս կ'իշխէ եւ օր աւուր իր իշխանութիւնը միացնել կ'ընայ, նոյն ամբողջ անձն կ'եզրափակէ և նոյնա ետութիւնն համարեալ թէ ընթելով իրեն գերի կը շինէ։ Պատարէ, Նիւթնէն, Արիստոթէս այն շատ բանաստեղծներ ու գեղարուեստագէտներ ամենուն համար ըզգուշացուցիչ օրինակներ էին միշտ։ Իւրաքանչիւր գեղարուեստագէտ իւր մասնաւոր գեղարուեստական ուսմանց հետ պէտք է որ սակաւ ինչ ալ պատմութիւն, էսէտիկայ, փիլիսոփայութիւն և բնագիտութիւն եւս սովորի, սորա բանաստեղծին համար մանաւանդ անշուշտ կարեւոր են, ասոր հետեւելով հաւաստեօք այնուհետեւ այնչափ հրաշալի ու միակող-

մանի վարույ ու բարույ տէր ան-
ձանց չենք սրտաճիր . նոյնպէս կան
հետանային այն կրքոտ և վերջին ծայ-
րին հասած անձիք , որք թէ կեանքի
և թէ գեղարուեստներու և գիտու-
թիւններու մէջ այնչափ մնասակար և
խանգարիչ հետեւանքներ յառաջ բե-
րած են և ոչ հազիւ բարեկամական
կապերով շաղկապուած , ընտանեաց
մէջ անհաշտութիւն և թշուառու-
թիւն կը մտցնեն :

Խոստովանիլ պէտք է որ՝ այսօ-
րուան օրս կանայի կրթութիւնը ա-
րանց կրթութենէն ընդհանրապէս ա-
ռաւել բազմազան եւ մասամբ ներ-
գանակ է : Այսու չեմ ուզեր ասել
որ կանայք մտաւոր կողմանէ բարձ-
րագոյն աստիճանի վրայ են կանգնած :
Անք կանայք կ'ուսանին տական ինչ
սրտամութիւն , աշխարհագրութիւն ,
բնագիտութիւն , գրականութիւն ,
երաժշտութիւն և մին կամ մի քանին
օտար լեզուներ . ապա ընտանեկան
ճառարութիւններ , կարել , կտրկա-
տել , մանել , հիւսել , եփել եւ այլն
միւս գերդաստանին կարեւոր անտե-
սական գիտելիք . և այս կը տեսնենք
չէթէ ամենաբարձր այլ և միջակ ու
ստորին հարկաւորութեան մէջ , թէ
իշխանի և թէ հաղիւ օրական հաց
ճարող քաղաքացւոց ատենը : Թէ և
ի հարկ է այս մտաւոր զարգացումն
բարձր կատարելութեան չը հասնիր ,
բայց ինչ և իցէ շատ փրկարար ազդե-
ցութիւն կրնէ կանացի սեռի հոգե-
կան դործունէութեանց վրայ որով
կին մի ամենաբազուր ամուսնական ու
մայրական սիրտ կըստանայ : Ահա այս
սրտաճառաւ մեր կանանց մեծ մասը
հետաքրքրութեան և սիրոյ արժանի է .
որ սրտուական տանտիկնոջ յատ-
կութիւններ ունին . որոց ընտանեկան
և տնտեսական վարչութիւնը սրտ-

ւոյ և զարմացման արժանի է . և ամե-
նագեղեցիկ ու երջանիկ բաղձն , որով
նոքա իրենց արանց սրտերն կ'ուրա-
խայնեն , կը կայանայ նորա մէջ , որ իւ-
րեանց դործն կատարելէն յետոյ ի-
րենց ամուսնոյ հետ ինչ և իցէ գեղե-
ցիկ նուագ ածել դաշնամուրի վրայ ,
կամ մի քաղցր երգ երգել և այս եր-
ջանկով միաբանութեամբ կեանքն եւ
բաժնութիւնով և բանաստեղծու-
թիւնով ազնուացնել ու գեղեցկացը-
նել : Այս սրտաճառաւ այսօրուան օ-
րս մի ընկերութիւն և ժողով առանց
կանանց ներկայութեան փայլ չունի .
և որոց բացակայութիւնը ամենախե-
լօք խօսակցութեամբ անգամ անգա-
լի ընել կարելի չէ : Անք ամեն տեղ
կանանց կարօտութիւնն կ'զգանք , չէ
թէ միայն թատրոններու և կոնիէրու
ներքու մէջ այլ և գիտնական ճառախո-
սութիւններու ժամանակ , որպէս զի
յետոյնոցա հետ մի թէ յի կամ սուր-
ձի սեղանի շուրջը նստած այն ճառե-
րու վրայ խօսիլ , դատել կարողանանք .
այս տեսակ մտքերու և գաղափարնե-
րու փոփոխութիւնն իրար հետ շատ
օգտակար և մի և նոյն ժամանակ զը-
ւարձալի է մեզ համար :

Այ մի ժամանակ կանանց մտաւոր
ներդաշնակ կրթութիւնը այնչափ բարձր
աստիճանի վրայ է կանգնած ինչպէս
այժմ մեր դարուս մէջ , մի և նոյն ժա-
մանակ նկատել պէտք է որ այս կր-
թութիւնը դեռ աւելի ազնուացնե-
լու կարօտութիւն ունի . շատ անգամ
ալ կանայք շարունակ ջերմ եռանդով
Վոմաններ , բանաստեղծութիւն-
ներ , թատրերգութիւններ կտրգա-
լու փոխանակ , պէտք է մի փոքր ա-
ռաւել հիմնաւոր կերպով ընդհանուր
սրտամութիւն և Վնագիտութիւն սո-
վորին , որպէս զի առաւել պինդ ու
հաստատ բարք ու վարք ստանան :

Օգտագործական կեանքն՝ երաժրչ
տուութեամբ և բանաստեղծութեամբ
առաւել խառն ինքն իր մէջ փակուած
կերպարանք կ'առնէ, բայց անդադար
երաժշտելն ու բանաստեղծելն առանց
որ և իցէ ուսումնական սարապման
մարդու սիրտը շատ սգաւոր և լացո-
ղական դրութեան մէջ կը պահէ, և
շատ անգամ մեղամաղձութիւն յա-
ռաջ կը բերէ, այս մեղամաղձոտու-
թեան ամենազորիչ դեղն ու դարմա-
նքն է՝ փոփոխակի բնական գիտու-
թեամբ, պատմութեամբ ընտանեկան
գործքերով պարտաւել, մեր կանանց
բաղմամբիւ սրտի հիւանդութիւննե-
րը, ջրական ցաւեր ու գրգռութիւն-
ներ, մեղամաղձոտ տրտունջներ կո-
րուած բաղդի մառն և այլն ամեն
այս տեսակ հիւանդութիւնները հա-
մարեալ թէ մեծաւ մասամբ շարու-
նակաբար սենեակ նստելու Վոման-
ներ, և այլն կարգալու և ատուր նը-
ւագներ անելու ու երգելու ժամա-
նակ թիւյ կամ սուրճ խմելու հետե-
ւանքներ են: Այսու ի հարկ է ա-
տաճ ճշմարիտ դժբաղդութենէ պատ-
ճառած հոգեկան վշտաց դէմ չէ, մի
աղնիւ հոգւոյ տառապանքը, որ իր
սրտի ամենասիրելի անձը կորուստ
նելով աշխարհիս ամեն ուրախութեց
և վայելչութեանց մնաս բարեաւ ա-
տաճ է, մեղ ամենուս համար կարեկ-
ցութեան և յարգանաց արժանի է,
բայց այս հոգեկան վշտերն ալ ամենէն
ապահով գիտնական զբաղմունքներով
կարելի է մեղմացոյն, միւս գործական
դեղերը, ինչպէս են ընկերական զը-
ւարձութիւններ, ծանոթարհորդու-
թիւններ և այլն իրենց պաշտօնը շատ
հաղիւ կը կատարեն. իր կեանքի մէջ
միանգամ երբ և իցէ մի և նոյն հոգե-
կան վշտաց և աղօթից անդունդն ընկ-
նողը և զնքն անկից փոխադրուած

միջոցով աղատող անձը լաւ դիտէ որ
այս հոգեկան տժը ամենասիրելիարար
դեղն է սրտի եւ զգացմանց հիւան-
դութեանց դէմ: Արդիկ, որոց կեան-
քը միշտ սիրոյ և վայելչութեանց ծա-
ռագայթներով կը փայլէ, որոց ճակա-
տի վրայ վշտերը և տրտմութիւնները
երբէք կրնձիւններ չեն կազմած, որոնք
հոգւոյն վշտաց միայն դրեանց միջոց
դութեամբ ծանօթ են. դուցէ թէ
կարծեն որ այն վշտերը իրական չեն,
այլ միայն երեւակայական և ուստի
խմբարի խրատները աւելորդ համա-
րեն. այսքան միայն հաստատ համո-
զուած եմ որ ոչ երբէք նոքա, որք
գիտութեան ուժով իրենց երկրային
թշուառութեանց յաղթեր են: Ահա
այս տեղ եւս կը տեսնենք թէ ինչպէս
բաղմունքովանի հոգեկան կրթութիւ-
նը միայն ալ աշխարհի և ընկերական
կենաց ամեն կաշմերէն ու սահմաննե-
րէն հաւաքուած հմտութեանց եւ
գիտելեանց հետ մարդս աղիւսացնող
հոգւոյ գործունէութեանց ներդաշ-
նակութիւն յառաջ կը բերէ այն գի-
ցաղնական հոգւոյ զօրութեամբ զի-
նաւորում, որն որ բաղդի ամենա-
տարսալիւն հարուածներու անգամ
անկիր ու սրելի կուրծք կը դիմադրէ:
Ինդհանուր պատմութեան վրայ մի
հայեացք դարձնելով շատ անգամ
կը պատահիք այն տեսակ մարդկանց,
որք իրենց կարգ ու կանոն դրած ու-
սումնականութեամբ այն բարձր հո-
գեկան ներդաշնակ կրթութեան հա-
սեր են, որ այն տեղէն նոցա ամեն
ապագայ սերնդոց համար լուսաւո-
րիչ աստղեր կ'մնան, որք զմարդ միշտ
աղնիւ ջանից ու նորաստկներու կը
հրապուրեն, վասն զի հոգւոյ ճշմա-
րիտ կեանքն ամեն հոգեկան գործու-
նէութեանց ներդաշնակութեան մէջ
կը կայանայ, իսկ այս միայն գեղար-

ուսեստից և գործունեաց կենցաղավարութեան հետ միացած գիտութեանց միջոցով կարելի է ստանալ: Սենք մեզ բարդաւոր պէտք է համարինք որ մենք անցեալ դարուց մարդոցմէ առաւել կարող ենք այս նպատակին հասնիլ: Սի թեթեւ հայեացք արդեան աժան ու բազմաթիւ օրագիրներու ու գրքերու վրայ ձգենք, որոնք մեզ գեղեցիկ զուարճութիւններ կը մատակարարեն իրենց գիտնակ ան բայց յաճախ հեշտ հասկանալի և բանաստեղծական զմայլիչ ձեւերով հիւսած յօդուածներով մեզ սրարգ ազդեցոյց են որ այժմեան դարու պէս ոչ մի դար և ոչ մի սերունդ այս տեսակ յաջող գրութեմէջ կը դառնայ, զինքն կրթելու և կատարելագործելու համար: պէտք չէ մտանալ որ ժողովրդի ամենազբաւանդամն անգամ երբեմն երբեմն միջոց կը գտնէ մի կանցեւորի կամ մի թատրոնի վայելչութիւնները վայելելու, որով նորա մտադրական աշխարհի սահմանները կրնադարձակուին: այս աչքերնուս առաջունելով աւելորդ պէտք է համարիլ շատ բանաստեղծներու կամ հեղինակներու արարմունքը, երբ նորա ժողովրդին անբուականութիւն կը քարոզեն և աշխարհս նոցա համար իբրեւ ցաւ կը նկարագրեն: այս կերպ անբաւականութիւնները զարթեցնելով գծուար է որ ժողովրդին թշուառ դրութիւնը բարելաւանայ: Սխալն բազմակողմանի ներդաշնակ հոգեկան կրթութեամբ և սրարգ խելքով կրտսնան մարդիկ ժամանակով այն բնորհանուր հոգւոյ հասունութիւնը որն որ խոհեմութեամբ և հաստատ կամքքով տէրութիւնական և կենցաղավարութեան հանգամանաց պահատութիւնները ուղղել և կատարելագործել կարող է: Սկսեմն ուսանենք, զարգացնենք, ծաղկեցնենք արուեստ

ները և գիտութիւնները: հասարակաց դարձնենք ամեն աղնիւ և վեհ մօթերն ու գաղափարները և կը հասնինք աշխարհիս մեծամեծ մտածողներէ և բանաստեղծներէ մարդկութեան խոստացած կատարելութեան բարձր նպատակին: Այս խոհալին մի քայլ անգամ մերձեցող ու մերձեցնող սերունդն իրաւամբ արժանի է մեր խորին շնորհակալութիւնը և յարգանքը վայելելու: նա մարդկային մտաւոր և բարոյական աստիճան տու աստիճան զարգացման շղթայի մի պատուաւոր անգամ կը կադմէ: բայց թէ մենք տիեղերքի օրինաց համեմատ — գէտթէի Վատուտի պէս — թռչիլ և այն նպատակին հասնելու համար եօթն մղոնեայ քայլեր միանգամայն առնել չենք կարող, այս արդէն պատմութիւնն ինչպէս և փիլիսոփայութիւնն և բանաստեղծութիւնն բաւականին պարզցոյց կը տան: միայն իշխանական ու տէրութիւնական հանգամանաց բաւական բայց անդադար յառաջադիմութիւնն ու կատարելագործուիլն կարող է հոգւոյ այն բարձրագոյն զարգացման կէտն տանիլ մեզ եւ այս երջանկացուցիչ ներդաշնակութիւնն մեր մէջ ծաղկեցնել, որն որ տիեղերական օրէնք կ'ասուի: վասնզի հոգւոյ և աշխարհի ներդաշնակութեան վրայ կը հիմնուի տիեղերաց շքեզութիւնը իւր անթիւ աստղերու խորքով որոց ամէն մէկը իմաստուն յօրինեալ շաւիղներով կը շլի:

Թարգ. Գերսններէն. 2.

ԻԱԶԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԱՐՇԱԽԱՆՔԸ

Գարնան վերադարձին բան մը չէր կրնար զսպել խաչակիրներուն անհամբերութիւնը. ճանապարհ ելան հասնելու համար ժամադրեալ տեղերը, մեծագոյն մասը հետի կերթայ եւ բազմութեան մէջ քանի մը ձիաւորներ կերեւէին: Հատերը եղնածիլ կողքերով կը ճանապարհորդէին ու մանր ծովեղբայր բռնած էին, մակոյկներով գետերն ի վար կ'իջնէին տափօրինակ հագուած, նիզակով, սուրերով, փքիններով եւ երկաթեայ լախտերով ղինեալ, խաչակրաց բազմութիւնը ամեն կողմէ եւ աստիճանէ ոյլ ընդ այլոյ խառնուող մը կը ներկայացնէր: Մարդիկներու մէջ ղինեալ կանայք ալ կը տեսնուէին, ծերք եւ մանկունք, ձիւ եւ թշուառ ի միասին էին, ղինուորական սաղաւարտը կից էր Փիլոսին եւ եկեղեցական թագը սուրին, աղնուտիանը սորուկին հետ եւ տէրը ծառայից: Բազմութեան եւ ամբողջութեան մօտ եւ դաշտերու մէջ, լեռներու վրայ կը բարձրանային վերաններ, տաղաւարներ ասպետաց համար, եւ աստուածային պաշտօնը կատարելու համար փութանակի կանգնած էին ռեղաններ, ամեն տեղ պատերազմի եւ մեծահանդէս տօներու երեւոյթ կը տեսնուէր, մէկ կողմէն զօրապետը իր ղինուորները կը մարդէր, միւս կողմէն քարոզիչ մը իր ունիւնդրաց կը յիշեցներ Աւետարանի ճշմարտութիւնները, լեզի կըլլար փողերու եւ դալարափողերու ձայնը, բիչ մը անդին սաղմաններ եւ օրհնութիւններ կերդէին: Տիբերէն մինչեւ Ուկրանեան, եւ Աֆէնէն մինչեւ յայնկոյս Փերինէի լեռանց, խաչակրաց բազմութիւնը միայն կը տեսնուէր, որ Սարակինոսները բնաջնջ ընել

կերդնուին եւ դորձէն առաջ յաղթանակը կը տօնէին, ամէն կողմէն կը հընչէր խաչակրաց մարտիկներու աղաղակը «Այս կամք տեսնէ եւ կամք տեսնո՞ւ»:

Հայերը կ'առաջնորդէին իրենց որդւոց, եւ անոնց երգում ընել կուտային Հիսուսի Քրիստոսի համար յաղթել կամ մեռնիլ, մարտիկները ինքզինքնին իրենց ընտանեաց եւ ամուսիններու բազուկներէն կը կորդէին եւ յաղթանակու վերադարձ կը խոստանային, կանայք եւ ծերք, որոնց տիպաբանութիւնը անօդնական կը մնար, իրենց որդւոց կամ փեսաներուն կրնէրանային մինչեւ իրենց մօտակայ քաղաքը, եւ իրենց սիրոյ առարկաներէն չ'կրնար զատուիլ մինչեւ Արուստակ մ'անոնց հետեւիլ կ'օրոշէին: Աւրոսայի մէջ մնացողները խաչակրաց վիճակին կը նախանձէին եւ չէին կրնար զսպել իրենց արցունքը, իսկ Ասիոյ մէջ մահ փնտռելու գնացողները յուսով եւ ուրախութեամբ լի էին:

Ծովեղբայրէ մեկնող ուխտաւորներուն մէջ կը տեսնուէր մարդկանց բազմութիւն մը, որ թողած էին ուկրանոսի կողմները, անոնց հագուստները եւ զէնքերը, որ անկէ առաջ տեսնուած բաներ չէին, զարմանք եւ հետաքրքրութիւն կը պատճառէին, լեզու մը կը խօսէին, որ բնաւ չէր հասկըցուիր, եւ իրենց բրիտանեայ ըլլալը հասկնալու համար երկու մատեր իրարու վրայ խաչաձեւ կը բերէին, անոնց օրինակէն եւ առհասարակ տարածուած եռանդէն յափշտակուած ընտանիքներ եւ ամբողջ գիւղեր սրղեստին երթալու համար ճամբայ կելլին, իրենց թերափներն ալ հետ առնելով ինչպէս նաեւ, իրենց պաշարը կահքն ու կարասիքը, Աւելի աղքատները առանց նախապատրաստութե

ձամբայ կեղեկն և մոլորեմուն անգամ չէր անցներ թէ թուշնոց ձապերը սը նուցանողը՝ թողը իր խաշակիր ու խ տաւորները որ կորսուին թշուառութեամբ, իրենց տգիտութիւնը պատ ըանքներ կառաւելոյր, անանկ որ ա մեն տեսածնին իրեւ հրաշալիք մը կը համարէին, միշտ կը կարծէին թէ իրենց ուխտատեղւոյն մօտ են հաս նելու:

Քաղաք մը կամ ամրոց մը տես նուած խտներ գիւղացի տղայք կը հարցնէին թէ այդ է արդեօք Նշու տաղէմ, շատ մը աղատ տէրեր, որ ի ըննց կեանքը գիւղական ամրոցներու մէջ անցուցած էին, սարուկներէն աւելի բան չէին գիտեր, իրենց հետ կը տանէին ձկնորսութեան եւ որսի գործներ և կընթանային յառաջոյ ու նենալով շանց վաճակ մը և որորդ բազէն բռնէին վրայ, և կերու խու մով Նշուտաղէմ հասնիլ ակն ունէին և յուշնել Միտ իրենց գղեականութուն անհետեւ թերթութիւնը, Միտ ընդ հանուր մտաց յուղման միջոցին չե ընեցաւ իմաստուն սը որ բանակա նութեան ձայնը լսելի ընէր: Անգի այսօր տարօրինակ երեւցածը այն ա տէն խիստ բնական բան մը կերեւար, և արդարեւ այլ ընդ այլ թատերա հանդէսը, որուն մէջ ամեն որ գեր մը ունէր, ապագայ սերնդոց համար մի այն իբրեւ խաղ պիտի ներկայանար:

(Միտ • պատմութիւն խաշակրայ)

ԴԱՍՏԻԱՐԹԻԿՈՒԹԻԿՆ

ԿԱՆԱՆՑ

(Շարունակութիւն, տես թիւ 6*)

Երբ մեր եկեղեցւոյ ակոյաններու տաժան բանտարկութիւն և շղթաներ կը լսեմք պատմութեանց էջերէն ար գարեւ մեծ ամօթ կը տիրէ ճակատնե ռուս վրայ, անոնք՝ այն սիրավառ կրօ նասէր գիւցազունք սուրբ Եկեղեցւոյ Աւետարանի պայծառութեան համար մահ, գերութիւն, ընտանեաց, ընկից և փառաց սէրը մերժելով շղթայակալ բանտերու մէջ կը նեղուէին, իսկ մեք անբանդ անշղթայ ազատ և արձակ ո՛հ, Աւետարան և Եկեղեցին թողնելու մօտ ենք, ո՞վ կ'ըսէ թէ թողած ալ չենք, Աւետարան և Եկեղեցին սուրբ սէր կը պահանջէ, մեք ատելութեամբ կը պատասխանեմք, նա ճշմարտութիւն և պարզութիւն կ'ուսուցանէ, մեք ստութեան և խարդախութեան ետեւէն կ'երթանք, նա ամեն ատեն աղօթքի մէջ ըլլալ կ'ուսուցանէ, որ փորձութեան չըհանդիպինք, մեք կամ ծուլութեամբ կամ պարերով, կամար բէնալով կանցնենք, նա սրբութիւն կը քարոզէ մեք շնութիւն պարծենալով ընկերներուս կը պատմեմք, Մեր երանելի նախարարներուն, արդարեւ մէկ վերջին արկած մի կար, նա միայն կարէր զանոնք յաղթահարել, բայց Աստուած կը խնայէր, այն է սրբենի կանայք, թէ որ այն նախանձելի վարուց իրենք զիրենք չը տալու լինէին, ու սան ձարձակ օր գտած երկվարի նման ի ըննց կրից՝ չար ցանկութեանց լսէին, այն է որ այն ընտիր նախարարները պիտի լքանէր, պիտի խորտակէր ա նոնց աննկուն հաւապը, ո՛հ, այն դի յուհի կանայք, այն պաշտօնի տիկնայք կամաւ և յօժարութեամբ իրենց ա

բանց ցանկալի բաժնին մասնակից ե-
ղան իրենց խառամբեր վարուք, չնո-
հաւատար, կարգաւ մարգարտաշար ե-
ղիչէն, տնա թէ ինչպէս իրենց արանց
հետ մէկ շունչ մէկ հոգի Քրիստոսի
Աւետարան եւ Յկեղեցին աննկուն պա-
հելու համար բերեալ են, ինչ որ կը պա-
հանէր բանաւորութիւն, մեր Սրար-
չին տարիք հաճոյական պատուի:

Ինչպէս մեր մարդիկ աննկողոր կը
կենամք այն վեհ անձանց յիշատակաց
առաջ, նոյնպէս եւ կանայք կը շառա-
գընեն, երբ այն փափուկ կանանց խըս-
տամբեր վարուց պատմութիւնը կը
լսեն: Եթէ այս բարի ու առաքինի
տիկնայք իրենց դիւցազն էրիկներու
գործին ու առաքինութեան բաժա-
նորդ չը լինէին, իրենց բարի վարք չը
պատասխաներ անոնց համբերութեան
ի հարկէ գործի աւարտին չը հա-
սած պիտի ընկձէին:

Մեր սիրելի մայրեր, մեր պատուա-
կան քոյրեր այսպէս մեղի տատար կը-
լան իրենց խոհական տիկնութեամբ,
փորձէն առնելով կ'ըսենք թէ ոչ, ե-
րանի թէ ըսածս չը ճշտուէր, բռնաբա-
րուած եմ ի սէր իրենց ցաւակցելով
ըսել, ուստի թող իրենք ալ իբրեւ
ճշմարիտ բարեկամի խրատ ընդունեն
եւ ոչ թէ թշնամիի ամբատանութիւն
կարգան:

Տիկնայք Հայոց օր քան զօր իրենց
վսեմ ծանրաբարոյութիւնը թեթեւ-
օտիկութեան հետ կը փոխեն. այն եւս
առւմելով, հարկաւ պիտի ըսեն իմ
աղնիւ քոյրեր թէ դարը այնպէս կը
բերէ, լուսաւորութեան վճիռ ար-
դիւնքն է, հարկ չը կայ քու տեսու-
սութեան, եթէ կուզես բոլոր աղգե-
րու վրայ նայէ, թէ որ անոնցմէ աւել-
ի կը գտնես զմեզ ապա թէ խօսէ,
Ես իմ խօսելիք ետ չ'առնելէն զինի
կ'աւելցնեմ թէ, ընդհանուր աղբաց

վրայ աչք ձգելու հարկ չը կայ, մղու-
թիւն ուր որ լինի վատ է, մեր ուրիշ
աղգաց բարեմասնութիւնը առնելու
ու զայն դարգացնելու իրաւունքը ու-
նիմք. իսկ անոնց մղութիւն վատա-
բանելու ոչ, լուսաւորութիւն եւ իւր
վճիռ արդիւնք արդարեւ խիստ մեծ
բան է, զի այն է՝ որ մտորուս գերու-
պատմութիւն կուտայ. անով է՝ որ
մարդը անասունէն, մարդը իսկ մար-
դէն կը տարբերի, անով պէտք է վեր-
ջապէս մարդկան հաւատարակչու-
թիւն, ու մարդկանց իրաւունք եւ
սրտաբքը յայտնուի, որն մինչեւ ցարդ
բռնաբարուած է, մարդկութեան եւ
զական իրաւունքը մութ խորշերու
մէջ շղթայած են, ու նոյնպէս եւ կա-
նանց բարձր ձայնը ժխտ անկիւննե-
րու մէջ խղտեր են: Ես կանանց ձայն
կը ծանցնամ ու կուզեմ որ իրենց գե-
րակայ անղը ունենան, այն է մարդ-
կութեան հզօր նաւահանգիստը իւր
վսեմ պատիւն ունենայ, իւր յարգի
կարծիքը աղատ լինի անտեսելու խոր-
հելու, գործելու եւ բարձր ձայնով խօ-
սելու, իւր մէկ հատիկ շնորհը վրայէն
չըհանելով այն է պարկեշտութիւն, կին
մը երբ պարկեշտ է ընկերական սուրբ
սիրով կ'ապրի, գլուխ խոհական է,
տաղանդ ունի, պէտք է համազօր ձայն
ունենայ բոլոր բարենպաստակ իրողու-
թեանց մէջ, կին մը երբ գործել գի-
տէ, Ժուժկալ է, ու մէկ տան եւ մէկ
գերդաստանի ղեկը կը դարձնէ անվը-
տանդ, պէտք է քաղաքի մը ու ընդ-
հանուր աշխարհի մը իշխան ըլլայ եւ
սնորէն:

Ար տեսնես մայրիկս իմ կարծիքս,
ես կանանց ազատութեան թշնամի
չեմ, ու ինչ բան եւ ինչ պատիւ որ կը
պատկանի մէկ բարի մարդու մը նոյն
եւ բարի կնոջ մը կը պատկանի եւ պէտք
է ունենայ:

Յուսք սրտի կ'ըսեմ մարդկութեան արդար իրաւանց բռնաբարողաց հետ գիտես թէ ներքին դաշնակցութիւն մի կայ կանանց հետ . որք լսիրչ և վատ ընթացք ունին , մարդեր ընդհանրապէս քանի մը ճիւղի կը բաժնուին , ան զգայ անտարբեր , զգայուն մղի , խռհեմ գործունեայ , այս երեք կարգ մարդկանց , անզգայ եւ անտարբեր միշտ ստորակ է , թէ իւր բանաւորութեան բռնաբարողին առաջ թէ կանանց ազգի քով , երբէք իւր բանավորութիւն իւր խի աչքին չի զարներ , ուր կը մնայ իւր իրաւունք և պարտքը ճանաչել , ու կանանց պատուական ազգը յարգել , իսկ վատը ատել , այս տեսակ մարդկանց բովանդակ շարժումը բնութեան մըման պարտական է , ոչ կամայ և ոչ դատման առ 'ի չորն և 'ի բարին :

Զգայուն ու մղի կարգ այն տեսակ մարդիկն են , որ անտարբեր չեն լուրջիւ բարին և չարը , բայց չար կը ըլից յաղթուած ըլլալով միշտ հակումէտ են , ոմանք ուտելու , ոմանք հագնելու և ոմանք հեշտալեաց , և այլն , ուստի ասանք կամաց տակ ճնշուած ըլլալով և չար կը ըլից հպատակ ոչ ինչ բարիք ձեռքը կը բերեն , իսկ խոհական և գործունեայն միշտ քաջակշիռ եւ աշխուժ ջանքով կը մըցի բռնութեան լուծը փշուել , որ և իցէ բանաւորի վնասող թակարթը կը խորտակէ , զի գիտէ որ մարդուն մտաց քայլափոխին արգելք ոչ միշտ վնասակար է , ու կը ջանայ միշտ մարդկանց ուստար լինող ազգը հրահանգել և կատարել լազործել զանի . որ իւր ազնիւ վարիք ճանաչէ և ըստ այն մը գործէ , այն է՝ կանայք և անոնց դատտիրարութիւն :

Այս ցեղորբան որ ընտիր է , նոյնքան ալ տակաւածիւ ուստի իրենց սիրդ բունք հղոր , բայց իրենք անզոր , թէ և

երկինք անոնց պիտի զօրաւիկ լինի երբ աշխարհի բռնութեան յաղթեն իրենց և բոլոր մարդկանց պարտք եւ իրաւունք ճանաչել տան ու ազատութեան դրօշակը օրինաց՝ Աստուածային եւ մարդկային օրինաց տառերով պարզեն , այն է որ դուք եւս ձեր արժանաւայել իրաւունքով կը ճոխանաք : Այս գեղեցիկ սկզբանց դէմ մեծ թումը դնող ոչ բռնութիւն է՝ որ մարդկութեան սխերիմն է , այլ կանանց անբարոյական և անդատտիրակ կեանքն է , երբ կինները բարոյականի մէջ փայլին դատտիրարակեալ ըլլան , ոչ ինչ արգելք կարէ խոհականաց ձեռնարկը խափանել , ընտանեկան և ընկերական դատտիրարութեան վերայ խօսելիքս կը վերջացնեմ , նորէն յիշելով մարդ պարտականութի . այն է՝ սիրտեր պատրաստել սիրելու ու սիրուելու . բոլոր անբարոյական մառտիսուղը կը ծագի սիրել ու սիրուիլ չը գիտնալու դասէն , ինչպէս որ խաւար կ'առաջանայ լուսոյ պակսելէն :

Ընդհանրական դատտիրարութիւն աւելի փայլուն և զգալի կը լինի երբ տնտեսական և ընտանեկան դատտիրարութիւն շատ ըլլայ , սա անոնցմով որբան որ փայլ կունենայ , նոյնքան և անոնք կը վսեմանան , տիկնանց ընդհանրական դատտիրարութեան դատը որքան որ անհրաժեշտ է , նոյնքան ալ փառաւոր և որ տիկին որ այս ազնիւ դատտիրարութեան մէջ զարգացած է , գիտես թէ դիցուհի մը քան թէ կին մ' է . երկնային հրեշտակը , քան թէ մսաղանկուած մը կը շրջի , սիրտ և հոգի կը տեսնուի , քան թէ մոլութեան դարան : Ի՞նչ է ընդհանրական դատտիրարութիւն , եթէ ոչ մտաց և հոգւոյ անունդ , այն է առաքինութիւն , խղճի խաղաղ և զուարթ սուրբիւր տահման :

Որոյ որ հարցնես, իւր ներքին համոզման պատասխանելու պայմանաւ, թէ գու մէկ գերագոյն անսկիզբն եւ անվերջ տէր մը և Աստուած մը կը ծառայէ, այս կ'ըսէ, ու անոր յայտնեալ ճշմարտութեան կը հաւատանայ նոյնպէս առանց վարանելու այս կ'ըսէ. սիրտը առանց ընկերին վնասելու բրած գործով երբ գոհ կը լինի, այն տեսակ գործաւորութիւնը կը յարգէ թէ ոչ, այս կը յարգեմ կ'ըսէ: Ուրիշ խօսքով հաւատք և գործ կը սիրէ, թէ ոչ, այս կը սիրեմ կ'ըսէ. այս հաւատք և գործ ընդհանրական դաստիարակութիւն կ'անուանեմ, որուն պատճառը յայտնի է, թէ չկայ մարդ մը որ կրօնը չունենայ, ու նոյնպէս չը կայ արարած մը որ առաքինութեան արժէքը չի ճանաչէ, արդարեւ կրօնը մարդկանց մէջ շատ զանազան է, որուն կեդրոնը մի է, ու նոյնպէս առաքինութիւն մարթ է զանազան ծաշակաց զանազան համայնք, բայց միշտ կրօնը և առաքինութիւն ընդ տիեզերս պիտի մնայ. մինչև ամեն սիրտ և ամեն խելք զգայ մի և նոյն եղանակաւ: Այն է մի հօտ և մի հովիւ լինելու պայմանաւ:

Քանի որ միտքս կրօնամոլ կերպով կանանց ընդհանրական դաստիարակութեան վրայ խօսիլ չէ, պէտք է, որ ընթերցող տիկին խմանայ որ ես ընդհանրական դաստիարակութիւն լսելով կ'իմանամ կրօնը և մարդուս բարոյական ձիրքեր՝ այն է առաքինութիւնը, ասոր պատճառն ալ յայտնի է. զի երբ ներհուն փիլիսոփային, Ազատեմեայի առաջին մարդուն ու Ամերիկայի, Ճարնի վայրենի մարդուն կրօնական զգացումը մի և նոյն է. ինչ որ փիլիսոփան կզգայ կրօնէն ծագած երջանկութեան մասին, նոյն կզգայ և վայրենին ու գուցէ աւելի, այս կրնճս ոտ նախադատութիւնը բացատրել

պէտք է, ուստի պարզեմ: Այս փայրենայն և փրկատիային զգացում մի և նոյն է, բայց փիլիսոփայն իւր ունեցած կրօնը յոտակ սահմանի մէջ գնելով ու կողորիկ խմտաով ջանկար կը ցուցունէ. իսկ վայրենին որ լաւ կը զգայ ու կը շտկէ կը բացատրէ. գէշ կը նկարագրէ. վարձէն աւելի կը պարզուի ուստի փորձէն ցուցունէ: Փիլիսոփան իւր կրօնի և համոզման գէշ մի եղած թշնամանքը իւր սուր մտաց զէնքերով կը լուծէ. իսկ վայրենին՝ որ զայն չունի իւր կիզը և ձեռքի զէնքը կը գործածէ, ըսել կուզեմ մի և նոյն զգացման մէջ են համոզման եւ զգացման մասին վայրենին և փիլիսոփան: Ահա ասիկէ կը հետեւի թէ կրօնը ընդհանրական է, կուզեմ մշակի միտկերոյ կունենաա կուզեմ թող տուր զանազան կը դանես. բայց ոչ առանց կրօնի: Յայտնի ճշմարտութիւն մի է այս:

Ուստի ես իւրաքանչիւր մարդու համալուծմը ու կրօնական զգացումը իրեն թող կ'ուտամ առանց բռնանալու, թէ այս լու է, այն գէշ է, եւ ես խմ յայտնի կը ցուցունեմ եւ կը ջանկար որ ամենուն ալ խմնա, պէս բլայ. զի բնական է, ամեն մարդ կը ցանկայ իրեն լսեն ու իրեն հետեւին. իմ կրօնքս Աւետարանի սուրբ սկզբանց վրայ է, ու Հայաստանեայ Առաքելական սուրբ եկեղեցւոյ ազատ վարդապետութեանց համաձայն. զի ես աւետարանի սկզբանց պէս ժողովողական, ընկերական հաւասարութեան սկզբունք տեղ մը չեմ տեսնար՝ բոլորը սիրով իրարու հետ եղբոր պէս կը կապէ կը ձուլէ ու մէկ մարմին կառնէ մէկ երկնաւոր Հօր որդիք կը յորինէ ի Քրիստոս Յիսուս, այս երկնային և Աստուծոյ պատկան հեղինակութիւն այնչափ սիրուն է, որ երբեք սիրտ մը որ առանց կանգնելու

աւանայ անկէ չը սիրելու . ամեն սրտի հետ իբրեւ ճշմարիտ բարեկամ կը խօսի և ՚ի բարին կը հրաւիրէ . Ձեռք ուրանար թէ ուրիշ կրօնից սկզբունքներ ըզ դարձեալ երջանկացուցիչ են ու սիրուն . բայց երբէք աւետարանի հաւատարմութիւն չունին , անոր երկնային հեղինակի սիրտը եւ դուր թը չունին , որն խափն վրայ տարածուած կը ցանկայ ծարաւի եմ , այն է բազումներս զձեզ գրկելու , սիրտս ըզ ձեզ սիրելու և քիմքս զձեզ ճաշակելու համար տարածած , բոլորքս ու պսպրած կը կենամ . որ դուք իմ բաւկողմանս համեմատ իբրեւ եղբայր իրար գրկէք իրար սիրէք մինչեւ իմ հօր քով հասնիք ինձ հետ թագաւորելու :

Աւետարան և անոր աստուածորդի հեղինակն , ինձ համար կենաց արեւ մի է ու անունդ տուող մէկ հատիկ աղբիւր մարդկանց , սրտնց որ անոր ձայնին լսել կուզեն անոնք այս երջանկութիւն կը վայելեն . Հայրաստանեայց եկեղեցւոյ ազատ վարդապետութեան կը հետեւիմ ու ինձ համար սուրբ Աւետարանի թարգմանութիւն է և ոչ թէ այլ ինչ , հոս լսել կուզեմ որ Յունական և Լատինական եկեղեցիներէն բաւական աւելորդները բռնի կամ համոզմամբ առած է , որոնք ինձ համար ոչ սիրելի են և ոչ խոտելի , վասն զի էական մաս չեն կազմեր ըստ Աստուածաբանից և եւ ախորժակ չունիմ անոնք գրելու : Քանի որ նպատակը կրօնամոլ կերպով առաջ երթալ չէ , այլ ընդհանրական դաստիարակութեան տէրքը կանանց զգալի ընել , ու անոր կարեւորութիւնը ցուցունել . կաղաչեմ իմ սիրելի մայրերուս ու պատուական քոյրերուս որ իմ ճշմարտախօսութեանս պատճառներ ու հետեւութիւններ չը բերեն ,

եւ Հայ եմ , Հայաւ տղայ և Հայեր ՚ի սրտէ սիրող . անոնց ամեն բարի ու նախութիւնքը կը յարգեմ ինչպէս որ իրենք կը մեծարեն . Այսպէս մեր փոքր արդիւղութենէն ելնելք , ու սկսնիք մեր ընդհանրական դաստիարակութեան ետեւէ լրջալ :

Ընդհանրական դաստիարակութիւնը , ինչպէս վերը ըսի կրօնք և առաքինութիւնք կիմանամ , ուստի ընթերցող տիկին մայրես և քոյրերս թող իբրեւ վարդապետի քարող չը նկատեն , վասն զի շատեր անոր շարժման , շատեր անոր ձայնին , շատեր անոր թերիներ թուելու կ'երթան լսելու . եւ ոչ թէ Աստուծոյ կողմէն իրենց թարգման զնա գիտնալով կամ թէ երբ մուրութեանց վրայ կը խօսի հարուածուն ու ՚ի սրտէ գլխան իրենց թերութեան վրայ , երբ առաքինութեանց վրայ կը խօսի , թէ որ ունին վառս տան Աստուծոյ . ըսի դարձեալ կրտսմ թող իբրեւ անպէտ բան չը նկատեն իմ տղեր , այս եւ կը խոտովանիմ թէ շատ թերի է . բայց ՚ի սէր անոնց իւր թերութիւնք կը ծածկէ , զի անոնց շահը կը մտածէ և ոչ այլ ինչ :

Երիկ մարդ մը երբ ՚ի կրօնս անտարբեր է , և ոչ թէ անկրօն . զի ինձ համար անկրօն որ չը կայ . այլ անտարբեր շատ , այո՛ երբ երիկ մարդ մը անտարբեր է ՚ի կրօնս իբրեւ անասուն կ'ապրի , խիտ քիչ իբր գազան , բայց երբ կին մը ՚ի կրօնս անտարբեր կ'ապրի միշտ իբր գազան կ'ապրի և շատ քիչ ատեն իբր անասուն :

Հաստատուելու հարկ չը կայ . զի աւան մարդ կը տեսնէ կզգայ և կը կշռէ թէ կրօնիմէջ անտարբեր եղողը , մարդ չէ . զի մարդուն բանաւորին համար օրէնք պէտք է և բարոյական . օրէնք և բարոյական վճիտ ընող կամ գոյն ունենալ ցցնող կրօնքն է . ինչպէս որ գոյներ միշտ կարոտ են լուսոյ . նոյն

պէս օրէնք և բարոյական կարօտ է կը
լօծնի, հոգ չէ կրօնի ճշմարտութեան եւ
ստուութեան, զի այն որ ճշմարտութիւն
օրինաց ու բարոյականին փայլը վսեմ
կրնէ ու այն որ ստուութիւն օրինաց ու
բարոյականին տեսքը նսեմ կը ձգէ ու
աղտոտ : Քանի որ մարդու մը ճիշ
մարիտ մարդու մը օրէնք ու բարոյ
ական պէտք է. հարկ է որ կրօնի թէ
վճիտ թէ եւ նսեմ ջահն ունենայ,
երբ այն ջահը ունենալու մէջ անտար
բեր կը կենայ, չէ նա մարդ այլ անա
ռուն, բնութեան օրէնքը համազօր է
մարդուն ու անասունին անոր համար
չէ խօքս, այն օրէնքին համար է որ
մարդկանց բանաւորութիւն կազմու
լացնէ ու մարդ կարող կըլլայ պարծե
նալու թէ այս օրէնք ինձ համար է :

Կրօնք ուղղակի յԱստուծոյ կենէ
ու մարդկանց միտքը կը թելադրէ եւ
կամբը կը համոզէ անոր հնազանդելու
և ըստ այնմը քալելու : ձգմարիտ կրօ
նի թարգման մեր խիղճն է ու Աս
տուծոյ յայտնեալ ճշմարտութեան ան
սոյթապ տառ, այն է Սուրբ Գիրք,
ո՞վ որ խղճի նուրբ ձայնին, ու սուրբ
գրոց յայտնի ճշմարտութեանց ունկն
կը դնէ կը տեսնէ ու կը գուշակէ այս
ղբալի արարածոց մէկ անսահման Ա
րարիչը և անոր սուրբ կամաց սքան
չելն թելադրութիւնքը, որն մեր իսկ
բարօրութեան և երջանկութեան սուրբ
ռաբիթն է : Կրնեք երբ իրենց Աստ
ուածք ու անոր կամաց սուրբ պա
հանջը թէ որ ճանչնան ու զայն բռ
նանդակ մտաց և ամենայն զօրութե
նէ սիրեն, ամենայն ինչ կատարելու է.
Իսկ և իսկ ընդհանրական դաստիարա
կութեան լուսն է. զի ո՞վ որ ՚ի բոլոր
սրտէ կը սիրէ իւր արարիչը և կը կա
տարէ անոր սուրբ կամբը, ալ հարկ
չը մնար ուրիշ ո՞ւր իցէ բանի, զի ան
թերի կը կատարէ իւր ամեն բարոյա

կան պարտականութիւն, կին մը երբ
գիտէ իւր պարտականութեան սրբա
նութիւն, ՚ի հարկ է ալ պակաս չի
թողուր իւր պարտք, այլ անթերի կը
գործէ :

Կին մը աստուածաբան ըլլալու
չափ սահման ունի և թէ որ իւր ուշ
և գաղափարը ընդարձակէ կրնայ ըլ
լալ. և շատ բնութիւն մատենագիր կնիկ
ներ կը տեսնենք, բայց հարկ չէ ըստ
իս կնոջ այնքան ընթանալ, այլ սահ
մանաւոր, սյո պէտք է երբ իւր պա
րտաւորութիւնը կը ներէ, այն է երբ որդիս
ունեցած է ու զանոնք զարգացող ցած
է, մի միայն իւր անգին ժամեր մնա
ցեր է իրեն համար ազատ պարապ
մանց. իսկ քանի որ այսպէս ժամեր
դէռ չունի, չեմ կարծեր որ առանց
խղճի պիտի գործէ, երբ որդին կը
թութեան և սնունդի կարօտ է նա
հարգաց ու գրէ :

Մօր մը համար Աւետարանի պարզ
միտքը և Եկեղեցւոյ սուրբ խորհրդոց
զօրութիւնը գիտնալ բաւական է,
անանասական կառավարութիւն գիտ
նալու համար պարզ հաշիւները գիտ
նալ. ասիկա աւելին ՚ի չարեն է կնոջ
համար :

Պէտք է կին մը այնքան սէր ունե
նայ մեր երկնաւոր Հօր վերայ և անոր
միտքին որդւոյն Յիսուսի Քրիստոսի
վրայ, և անոր Սուրբ Հօգւոյն վրայ
որ մեր շնորհաց մէկ հատիկ աղբիւրն
է և մեր կենաց առիթ, Աւետարանի
բարոյական խրատները պէտք է իւր
կենսական զօրութեան շարժող և կազ
մող խմանայ ու սիրէ զայն, երկիւ
ղած սրտով ու խիղճով, և սրբիւնշտ
քաղաքաւարութիւն քրիստոնեայ աղ
բելու անդրդուելի հաւատքը ունենայ :

Անուրանալի ճշմարտութիւն մի է,
կին մը երբ բոլորով սրտիւ կը պաշտէ
իւր Արարիչը, կը մեծարէ կրօնք, ու

կը սիրէ անոնց պահանջները և սիրով կը կատարէ . նա խիստ մեծ և սիրելի կերեւնայ բոլոր մարդկանց աչքին . յանկալի ամեն մտաց և սիրելի միջնեւ անդամ թշնամեաց , կարելի չէ ասոր չափ սիրաւ զգացումը և գործ ունեւ չող էրիկ մարդ մը բաղդատուի , զի նա . այն է՝ կին իւր գեղեցիկ սեռով փափուկ զգացմամբ նախագասութիւն կը վայելէ . երբ կին մը այսպէս բոլոր բովանդակ աշխարհ մը կապէ , զի այն տեսակ կին շնորհաց տուի է քան թէ մարութեան դարան :

Արժան կը տեսնեմ կարճ խօսիչ կանանց ընդհանուր դաստիարակութեան առաջին մասի վրայ , վասն զի երբ նա իւր մօրէն սորուած չէ արարածոյ վրայ աչք անկելով միաբը երկինք թռցնել յաւիտենական Հօր քով ինչ կարելի է որ իմ աղքատ ու ատիպ խօրքերէն Աստուծոյ անհուն մեծութիւն ճանաչէ , աստուածգիտութեան մեծ հոտոր գրեանք , վարդապետաց ճարտար քարոզներ կը տկարանան մօր մը աստուածախօսութեան բառերու առաջ , երբ նա իւր դուռիկի կամ մանկիկը պարտեզ տանելով բնութեան գրքի թերթերը կը բանայ իւր սիրելեաց առաջ ու անոր վրայ կը կարդալընէ իւր մատղաշ և սիրուն մանկանց այն մեծ Աստուծոյ որոնելի գործքեր , կը յորդորէ երկիւղած սրտիւ ազատ կամօք իյնալ անոր սոխց առաջ ու ուխտիւք ապրիլ անոր սուրբ հովանեաց տակը , , այն մօր մը այն տեսակ տուած դասը յաւիտեան իւր գուաւ կայ կուրծքէն չեներ , այնպէս կը տը պաւորի անոնց մտաց մէջ , որ եթէ Աստուած մի արասցէ իրենք զիրենք մորութեան տան , դարձեալ հառաջանօք կը յիշեն , ու գուցէ այն մէկ քունի քառք օր մը զիրենք այն վատ ճամբէն յազդութեան կը բերէ :

(Շարունակիլնն)

ԲԱՐԵՎԱՄԱԿԱՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
ԸՆԴ ԻՄԲԱԳԻՐՆ ԱՐՇԱԼՈՒՍՈՑ

1. — Խմբագրապետ վարդապետն Սիւնի և Թմա-
ղիւն Արշալուսոյ 2. — Անցաւ որ հիւր վարդապետն
3. — Պ . Ոստանիկ և իւր հոգատութիւնն :

1. — Լուրջ բանագատութիւնը օգտակար է , ասացին Իմաստունք և բազմաց յեղեղեցին զայն հրապարակ եւ նող շատ գրիչք . բայց մարդկային անձ նասիրութիւնը կ'ընտելի ամեն ճշմարիտ և լուրջ բանագատութեան , երբ այն ուղղակի իրենց ընդհարի :

Գրաց լեզուի տարածման համար մեծ փայլ և եռանդ կը ցուցանէ Արշալուս , գովելի է այդ նախանձաւորութիւնը . բայց յայտնի է որ ամեն կիրք կամ զգացումն իւր օրինաւոր պայմանին ու սահմանին մէջ օգտակար է : Արշալուս՝ ցոյց տուած նախանձաւորութեան պայմանն անցնելով օգտակարութեան հեռացած է . քանզի անընտրաւոր բար գովեստ տուած է մի քանի գրուածներու զորս համարած է ճախնական յեղու և օրինակ լինելու արժանաւոր : Այն թիւր դատողութիւնը ուղղելու համար Սիւնի Արժ . Թմագրապետ վարդապետը բանագատական յօդուած մի հրատարակեց , զոր Թմագիւրն Արշալուսոյ չարաչար և աւարդաբոյ դատապարտութիւն կ'անուանէ , և զնորին արժանաւորութիւնն նախառակորդ կը համարի :

Մէք մեր ամեն թերութիւններն ու տկարութիւնները զգացող լինելով չեմք համարձակիր ինքնակոչ փախնորդ հանդիսանալ նորին Ս . Եղբայրութեան , որոյ գրական հմտութեան արժէքը ոչ միայն յազգայնոց՝ այլ եւ յօտարաց իսկ ծանուցուած և հռչակուած է . խիթալով որ մի գուցէ աղարատ մեմք նորա գեղեցիկ համբաւայն , հա այժմ բացակայ կը գտնուի

Ս. ԱՅԻՆԷԱ, թերեւս հեռիէն պա-
տասխանէ ալ, բայց մեք իբրեւ լոկ մեր
անհատական դատողութիւնը կուղեմք
բիշ մի խոսակցիլ Արշալուսոյ Մեծ .
Խմբագրի հետ :

Մեծ . Խմբագիր Արշալուսոյ . դեռ
խօսքի չսկսած խնդիրն որոշեմք , որ
պէս զի աստանդական չթափառիմք :
Արդ , դուք երկու գրաբար գրու-
թեան համար չափէ եւ արժանիքէ
դուրս գովեստ տուած էիք . և Սիօնի
Խմբագրապետ վարդապետն ալ ձեր
առաւելագանցութիւնն չափաւորել
աշխատած էր : Խնդիրն այս էր , զոր
հիմնական ապացոյցներով ցոյց տուած
էր եւ հետեւցուցած էր թէ դուք
Գրոյ լեզուին ոչ տեսական և ոչ գործ-
նական կանոնաց հմուտութիւն ունիք և
թէ երկու գրութեանց կամ երկու
պաշտօնական մարմնոց գրոց լեզուաւ
իր սրու հետ յարաբերութիւն ընելուն
մէջ գրաբարի կենդանութիւն տեսնե-
լը կարճատեւութիւն կամ չճատեւութիւն
է : Այս բառերը ձեզ ծանր գալով
կարծեր էք թէ չի կրնաք եւ զայրացմամբ
յարձակած է ձեզ դէմ . բայց մեք
կ'աղղարարեմք ձեզ թէ հարկ չը կայ
այդպիսի աղաղակներով ընթերցողացդ
կարեկցութիւնը հրաւիրելու . քանզի
ոչ զքեզ պատապարտող կայ և ոչ վե-
րագ յարձակող . այլ անաչառ խրատիչ
մի , որոյ յանդիմանութիւնը եթէ քաղ-
ցրը գոյ քեզ , թէ որ « Իմաստուն ես
ալ աւելի իմաստնագոյն կը լինիս » :

Նա կ'ասէ քեզ թէ գրոց բարբա-
ռը գովելու ատենդ այնպիսի օրինակ
մի բերեր որ հակառակ լինի գովեստիդ
և նախատինք գրոց լեզուին . դուք կա-
րող էիք ձախլի մեր ազգայնոյն գրոց
լեզուաւ գրելու փոյթը միայն գովել ,
որում գուցէ ձայնակից եւս գտնէիք .
և չէ թէ նորա գրութիւնը օրինակ , և
հեղինակը քաջ հայկաբան անուանել .

որ ըստ Խմբագրապետ վարդապետի
կը հաւատամք , թէ երբէք մտաբերած
չէ նորին Մեծապատուութիւնը :

Դուք զՍիօնի Խմբագրապետ վար-
դապետն իբր թէ խնդիրէն դուրս
եղած կը տեսնէք , բայց խիստ զար-
մանալի է երբ դուք ինքնին ձեր խօսքին
սկիզբէն մինչեւ ցվերջ փոխանակ խըն-
դիրնիդ պաշտպանելոյ , փոխանակ Սի-
օնի ըսածները կամ հերքելոյ կամ ըն-
դունելոյ , խնդրոյն տարբեր կերպաւ
լանք տալով կ'ըսկսիք այնպիսի վարդա-
պետ մի զըպարտել և մրտտել , որ ինձ ալ
քեզ ալ և դեռեւս , հայերէն գիտեմ ,
ասող շատերու ալ կարող է հայերէն
ուսուցանել . համայն և սոյնպէս ոչ մի
տեղ ասած է թէ ինքն է միայն քաջ
հայկաբան : Դուք խնդրէն կը շեղիք
բարեկամ , երբ նորա չստածը իբրեւ
ասած կը ներկայացնէք , 'ի բունն կրկն
յուզեալ կը համարիք եւ սորա պատ-
ճառ կըսայք ձեր մէկ հեռաւոր թը-
ւով Խրիմեան Ս . Պատրիարքին և Գ .
Խորէն Եպիսկոպոսին համար քաջ հայ-
կաբան ասելը : Բայց այդ նկատմամբ
նոյն յօդուածին մէջ բառ մի , տառ մի
անգամ չի կայ . քսութիւն կ'ընէք . . . :

Դուք խնդիրէն դուրս կ'ենէք , կը
զըպարտէք և կը մրտտէք երբ կ'ասէք
թէ , « Աղղարութիւն , որ 'ի քեզ
յաշակերտդ Քրիստոսի չը տեսնուիր ,
և ոչ պարտու պատշաճ ակնածութիւն
առ Քահանայապետն ամենայն Հայոց '
'ի հոգեւոր վեհապետն քո » : Զը գի-
տեմք այս դուշակութիւններն սր տե-
ղէն կ'առնուք . քանզի Սիօնի Մայիս
ամսաթուոյ Ձեզ նկատմամբ գրուած
յօդուածին մէջ , (որոյ իբր պատաս-
խան է Ձեր գրածն) , բնաւ այդպիսի
ենթադրութիւններ անելու բառ մի
անգամ չը կայ : Մեր չեմք կամիր զձեզ
հակառակորդ անուանել , բայց ներե-
ցէք մեզ ասել թէ դուք կը ստէք եւ

խնդիրը կը թիւրէք: Խիստ վատ գաղա-
փար մի տուած կը լինիք ընթերցողաց
ձեր վրայօք, երբ Սիմի հետեւեալ որոր
բերու-թիւնները չտեսնելու կը զոր-
նէք: որք կատարեալ սլարտու, պառչան
ակնածութիւն եւն առ, Քանանայապետն
ամենայն Հայոց, ի հոգեւոր վեհապետն
խոր. և ամբողջ յօդուածն անդուգա-
կան ազգասիրութիւն է, քանզի աղ-
կային լեզուն բուն իւր գեղեցկութիւնը
կը պաշտպանէ և ոչ շահասիրութեան
և կեղծաւորութե համար օտարամետ
խորթութիւններով, և դուք եթէ իրօք
չէք տեսներ այս ամենը նորա յօդուա-
ծոյն մէջ, կ'արդարացնէք զնորին արժա-
նապատուութիւնը հաւաստելով ձեր
կարծատեսութիւնը Ահա նորա խօսքերը:

“Այս դիտողութիւններն առնե-
լով կը յայտնեմք հրապարակաւ որ
մեր խօսքը ուղղակի Արշալուսոյ հետ է
և ոչ թէ կոնդակապրի և նամակագրի,
որոց մայքէն անգամ, կը հաւատամք,
անցած չէ երբէք քաջ հայկաբանի գո-
վեստ յափշտակել, վասն զի Էջմիած-
նի կոնդակներն արդէն առնուողակիւն-
ք կը գրեն եւ ոչ թէ վ. Կաթողիկոսն,
իսկ Հնդկաստանի նամակագիրն չոկ շուր
միայն հաղորդած է ո. . . և այլն:

Դուք խնդիրէն կը շեղիք Մեծ,
Բարեկամ, երբ ձեր հակառակորդ կտը-
ծած բարեկամ վարդապետը խնդիրէն
շեղած կը համարիք և իբր թէ խնդիրն
ուղղել կամելով կուզէք հասկացնել
թէ բուն խնդիրն (գրաբար չեզուն ազ-
գային պաշտօնական Թիմակոյն Բեանց
մէջ գործածելու, առաջարկութիւն մի է),

Եթէ մերն ալ անպատշաճ համար-
ձակութիւն չէք համարիր թողէք ինձ
համարձակ կրկնել թէ այս տեղն եւս
ոչ միայն խնդիրէն կը շեղիք, այլ բոլոր
բովան կը թիւրէք զայն. քանզի ձեր
գրածն առաջարկութիւն մի չէ, այլ
չդիտողածնիդ գովել կամելով չարա-

չար սխալանք մի է. և ձեր այս սխա-
լանքն ուղղելու համարձակող վար-
դապետին դէմ անձերնիդ յանդու-
պաշտպանելու ելնելով առաւել եւս
գործած էք սխալանաց վէին մէջ. վասն
զի դուք նորա ուղիղ եզրակացութիւնը
սխալ համարած ատեն ձեր յառաջ բե-
րած օրինակով կը զեղծանիք. զոր օրի-
նակ կ'ատէք թէ “Ծնող մի առանց
գիտնալու զհայերէն գրաբար չեզուն
կամ զանգղիարէնն շատ աղէկ կրնայ
անոնց օգտակարութիւնն պաշտպանել
եւ յորդորել զորդիս իւր ուսանիլ գնոյն
չեզունս: Այս օրինակիդ զեղծումը քաջ
նկատեցէք. նախ ծնող մի առանց գիտ-
նալու որ և իցէ մի լեզու, որչափ որ կրը-
ցած է նորա օգտակարութիւնը այլոց
վերայ տեսնել, և կամ այլոց բերնէն լը-
սել՝ այնչափ կարող է պաշտպանել, և
այնչափով յորդորել իւր որդիքը. բայց
երեկեան համբալին եւս քաջ գիտէ որ
այդպիսի մի հայր չէ կարող իւր չորիս-
ցած լեզուէն հատուածներ բերել և
տանել թէ, “Արքա ընտիր հայերէն կամ
անոգ զնորէն են, և սոցա հեղինակքն քաջ
հայկաբան կամ անգղիաբան են ո. ուս-
տի բացարձակ ճշմարտութիւն է թէ
մէկը իւր չգիտցածը ոչ կարող է բոլոր
օրինի պաշտպանել և ոչ ճշմարտութիւն
գովել, և քանի որ դուք ևս գրոց լե-
զուն չէք կարողացեր բոլոր օրինի պաշտ-
պանել և ճշմարտութեամբ գովել, ու-
րեմն յայտնի է թէ չէք գիտէք, կամ
ճիշտ ձեր նախայիշատակեալ հօր չափ
գիտէք. ուրեմն ինչո՞ւ կը զայրանայք:
Խնդիրն այսպէս թիւրեւով խարէու-
թեան դիմելնիդ դուք ալ եւ ընթեր-
ցողք ալ գիտէք ինչ նշանակելը, ուս-
տի մէք եւս սչ ինչ չեմք ասեր, որպէս
զի զմէզ ալ ի բուն կրից յուզեալ չը
համարիք: Ասկէ անմիջապէս յետոյ
կանկանիք մէկ մեծ անապարձութեան
և անձնադուրութե մէջ. քանզի վարդա-

պետք մնալէս գրոց լեզուին վերայ իւր քաջ հմտութի ունենալը յայտնած չէր. դուք զայն, ինքզինք քաջ հայկաբանի տեղ դնող կ'անուանէք և սնապարծ ասելով կը դատադարտէք. սակայն ընդ նմին, չգիտեմ, ձեր գրչէն ինչպէս կ'որպրէի, գիտութեամբ թէ յանգէտս, առհետեւեալ տողերը. «Մեր կը պնդեմք թէ գրաբար լեզուն գրելու գուցէ անելի դիւրութիւն ունիմք քան զմեր սնապարծ հակառակորդ վարդապետս »

Մեծարգոյ խմբագիր, կ'երեւի թէ ձեր անձին վերայ մեծ վստահութիւն ունիք 'ի մասին գրաբար գրելոյ, որոյ 'ի հաստատութիւն հերիք չէր մեր Հնդկաբնակ Հայոց հետ գրոց լեզուաւ թող թափփինիդ յիշել, այլ գործնական ապացոյց մի եւս պէտք էիք Արշալուսոյ մէջ յստաջ բերել և ապա զմեզ գրաբար վարդապետն հրաւիրել 'ի հրատարակ, «Որ շարադրէ գրաբար գրութեամբ մի եւս հրատարակէ զայն Սիօնի մէջ » : Բարեկամ, ձեր սոյն առաջարկութեանը խիստ անտեղի է և տղայական. քանզի նա տատծ չէ երբեք թէ ինքն անսխալ գրոց լեզուաւ կը գրէ. սակայն մէք՝ առանց նորա մարդ լինելն ուրանալու՝ վստահ եմք ու կը վկայեմք որ կը գրէ : Բայց կը տեսնէք ահա թէ ինչպէս դուք խնդիրէն հեռացած ըլնելով զմեզ առաքարարհակ կը վարէք ձեզ հետ լեռնէլեռ. խնդիրն այն չէ թէ նորա սխալ գրած են իսկ ինքն անսխալ կը գրէ, այլ որովհետեւ ասած էիք թէ այն գրութեաններն ընտիր գրաբար եւ գրողն բոլոր քաջ հայկաբան են, նա ևս ցոյց տուած է թէ ոչ այն գրութեանները ընտիր հայերէն են և ոչ գրողներն քաջ հայկաբան, և թէ դուք հայերէն գրոց լեզուն հմտութիւն չունենալով զայն գովելու համարձակած և նորա փառքը քանձնողով չէք :

Այս պարագային մէջ դուք վար

դասկանի յոռաջ բերած փաստերը ուղղութեամբ նկատելով պէտք էիք ջրելով ձեր խնդիրն հաստատել. այսինքն այն դրութեանց ընտիր հայերէն եւ գրողաց քաջ հայկաբան լինելն ապացուցանել. և թէ յայտնել որ դուք իրօք շատ լաւ կը հասկանայք, կը գրէք և կը գնահատէք նախնեաց լեզուն, և որովհետեւ զայս չը պիտի կարողանայիք առնել. ուստի ձեր բարեկամ վարդապետին անաչառ դիտողութիւնը պէտք էիք շնորհակալութեամբ ընդգունիլ եւ ուրիշ անգամ զգուշանալ. ինչ և իցէ, դուք չէք ուղղած արահետէն ընթանալ, աղաւ էք. բայց որպէս զի մէք եւս առանց ապացոյցի խօսած չը լինեմք, կը հրաւիրեմք զձեզ որ այս տեղ տարագրուած լինդ հանրապետի յառաջարանք խորին քննադատութեամբ աչքէ անցնէք թէ դուք և թէ այր. որպէս զի խմբագրապետ վարդապետին գրոց լեզուի վերայ ունեցած հրեմտութեան նկատմամբ դէմ ըստ մասնեայ գաղափար մի տառնայք : Ձեզ ցոյց տուածս գրութեանը տախաղակին տարագրոյ մէջ ածասարանօք գրութեան լինելուն համար ձեր բանին աւելի կը դայ, քան թէ այժմ Ելնէ 'ի հրապարակ շարադրէ գրաբար գրութեամբ մի եւս հրատարակէ զայն Սիօնի մէջ

Այսպիսի առ այս, միւս մասերը կը թողնուի՝ արդարախօս ընթերցողաց դատողութեան. կը թողնուի և ձեզ որ առանց 'ի բռնի կրկն յուղեալ լինելոյ կարդաք Սիօնի Մայիս ամսաթիւը եւ բաղգատէք ձեր 965 թուոյն հետ եւ առ ճշմարտութիւնն ու արդարութիւնը պարտաւորած պարտապատշաճ ակնածութեամբ դատէք և տեսնէք թէ պատասխան տուած էք թէ փախուտ :

2. — Գաւառի է որ անպատգամ գիտողութիւնքն եւ անկէղծ յանգիստնու

Թիւերն այսպիսի ընդո ներառ թէ կ'ար-
ժանանան, ոչ միայն խմբագիրներէ,
այլ եւ (եթէ իրաւ էք) ժողովուր-
դէն անգամ: Այս առթիւ առաւել
եւս ցաւ կ'զգամք այնպիսի կղերներէ,
որ կամ շահասիրութեամբ եւ կամ
անձնական որ ե իցէ նկատումներով
ճշմարտութիւն թարգման, ժողովուրդը
այնչափ գգուած եւ նոցա ակտերն ու-
կիրքերն անուցած են որ այսօր Յիսուս
Քրիստոսի հետեւ վարդապետի անա-
չառութիւն, օգտակար յանդիմանութիւն
եւ հայրական խրատները ՚ի բերան ան-
ցաւոր հիւր վարդապետի լինելուն հա-
մար քաղաքիդ հառարակութեան մի
մասն, (որ կ'երեւի թէ միայն դուք էք),
անպատեհ կը դատէ. յայտնի է որ
որդիական յատկութիւն չէ հայրական
խրատ մի անպատեհ դատելը: Մեր
չեմք հատկանար թէ Հայ ժողովրդեան
համար Հայ վարդապետ մի ինչպէս ան-
ցաւոր եւ հիւր կը համարուի եւ նորա
խրատներն անպատեհ: Ուստի մեր եւս
ձեր այս տողերը անպատեհ կը համա-
րեմք, դատելով զայնտիկ քաղաքիդ
ուսումնական խորհրդոյ նկատմամբ
գրածիդ կարգին, որ ինչպէս լոկ ձեր
մոտոյ եւ զգացմանց յայտարարն էր,
նոյնպէս եւ այս. քանզի Զմիւռնիոյ ու-
չիմ հառարակութենէն բնաւ չըսպա-
ռուիր իրեն պատիւ չը բերող դատու-
թիւն ընել միանգամայն իւր վերայ
անմատութեան կեղտն անել, ըստ ի-
մաստնոյն թէ «Որ ատէ զյանդիմա-
նութիւն անմիտ է»: Այդպիսի մեր
Զմիւռնիոյ ողջամիտ հառարակութենէն
երբէք չեմք յուսար, որ Արժ. Մել-
քիսեթեկ վարդապետի նման արժա-
նաւոր Ս. Հօր հայրական խրատուց
եւ օգտակար ու օրինաւոր յանդիմա-
նութեանց վերայ վերանայ եւ զայնու-
սիկ ՚ի բերան անցաւոր հիւր վարդա-
պետի անպատեհ դատէ. մանաւանդ

խապառ անհաւատարմ կը թուի, որ հա-
րադատ Հայ ժողովուրդ մի իւր Եկե-
ղեցւոյ եւ Ազգի պաշտօնեայն հիւր կամ
անցաւոր համարի: Մեր այնպէս դէ-
տեմք եւ մեր ժողովուրդէն այնպէս կը
յուսամք որ իւր եկեղեցւոյ արժանա-
ւոր պաշտօնեայնէն եւ ոչ մին այսպի-
սի պարագայից մէջ օտարական կամ
հիւր կը համարի: Հայ վարդապետ մի
Հայ ժողովրդեան մէջ կարող է ըստ
ձեռնհասութեան իւրում, ուր տեղ
ալ լինի, մոռաւոր եւ բարոյական գոր-
ծոց մէջ խառնուիլ. եւ ՚ի պահանջել
հարկին, պիտոյից եւ ժամանակին,
համարձակ խօսիլ, յորդորել, խրատել,
սաստել եւ յանդիմանել. բայց ինչպէս
ատացինք, մեր Եկեղեցւոյ Պաշտօնեայք
ըստ մեծի մասին մոռացած լինելով իւ-
րեանց կոչումը եւ պարտքը, տեղի ար-
ւած են ժողովրդեան որ թիւր ըմբռ-
նեն իրենց պաշտօնէի կոչումն ու դիր-
քը, ընդ սմին ձեզ նման լրագրապետ-
ներն ալ քիչ չեն վնասած, որք ժող-
ովրդեան բերանը այդպիսի անպատշաճ
խօսքեր դնելով զանոնք իրենց օգտին
դէմ զննած էք շատ անգամ, ուրկէ
հետեւած է սոյժմեան զեղծումն եւ
բարուց ապականութիւնը, որոյ առաջ
քնն առնուլ եթէ անհնար չ'ատեմք,
սակայն խիստ դժուարին պիտի լինի:

3. — Չեզ հետ առաջին անգամ
տեսութիւն ընող բարեկամի մը ՚ի յո-
ժար կամաց բրած երկար խօսքերէն կը
բրած ձանձրութեանդ համար ներողու-
թիւն խնդրելով կը համարձակիմ փոք-
րիկ հարցում մի ընել եւ վերջացնել:

Վանեցի Տ. Մ. Պարոն Ոստանիկ
երիտաւարդին ուսումնական յառաջա-
դիմութեան եւ Փարիզի մէջ դատած մեծ
պատուոյն վերայ ինչպէս բոլոր աղիւս-
յինք, նոյնպէս եւ մեր խիստ ուրախ
եմք. նա մանաւանդ չափազանց ուրախ
եմք որ նորին Աջեւութիւնը մոռաւոր

ճոխութեան հետ ստացած ունի, կը հաւատամք թէ օրինաւոր միջով, նա և նիւթական ճոխութիւն. որով կաւրօտելոյ օշնութեան հասնելու ամենամեծ առաքինութիւնն ալ կատարելու ձեռնհաս կը գտնուի: Բայց չեմք գիտեր թէ որ քաղաքաւարութեան օրէնքով կամ ինչպիսի իշխանութեամբ կարող կը լինէր հարցանել թէ «Ի՞նչպէս արդեօք յաջողեցաւ, այնչափ հարցն տուիւն տէր լինել որ եւ այդ յաջողութիւնը զարմանալի և հետաքրքիր գաղտնիք կը համարէր ու կը վճռէր թէ ժամանակը պիտի յայտնէ մեզ, Այսպիսի հարցում մի երկու համամիտ և համակիր բարեկամներ իրարու կալող են առնել. բայց ձեր գրութեան մէջ ուրիշ ոգի մը կը նշմարուի որոյ քողը թողով որ ժամանակը մերկանայ մեզ, Մնամ ձեզ բարեկամ»

Ս. Երուսաղէմի միաբան
Վարդապետ մի:

ՄԱՀԱԳՈՅԺ

Քաղաքիս Լատորիոյ փոխ-հիւպատոս Սեն. Փառքալ Յ. Սուրբա տեանցի պարկեշտասուն դուստր Հրոխիսիմէ օրիորդը ինն օրի չափ (Ֆետրուէ բեռնիչիօղա) Զարարար տենդը սուրած հիւանդութեամբ պատկելով Յուլիս 3ին փոխեցաւ յաստեացս առ Լոտուած ՚ի հասակի 15 ամաց:

Հանգուցեալ օրիորդ Հրոխիսիմէն բնութեան ձիւղերովը, պարկեշտութեամբն ու ծանրաբարոյութեամբը ակնածելի էր ամենուն և փառք ու պատիւ իւր ազնուամիայլ գերդաստանին: Նա անդատին իւր փոքր հասակէն ցոյց կը տար թէ ինքն արժանի պիտի լինի այնպիսի ազնուական զարմի շառաւիղ լինելոյ: Իւր բնական ձիւղ վերայ դալով նաեւ բնական կան դաստիարակու-

թիւնը և օգտակար ուսմանց ու աւրուեստից հրահանգն ալ, զորս իւր փութ. Հայրը մատակարարելու մեծ հոգ կը տանէր, աւելի սրայծառ փայլեցաւ նա ամենայն հանգամանօք. ՚ի սրբա դաստիարացն Սիօնի:

Սրբալիրը ծնողքն և համայն գերդաստանը ամենայն գգուանօք խնամելով սնուցին, և բազմիցս իրենց սննծի փոխադառնողէն զինքը փոխադաց բերնէն և հասուցին յայն հասակ, յորում իրենց սիրոյն և ճգնաց քաղցր արդիւնքը փայլելու յուսով կը խոյտային. որ առնէն և անմեղ (Օրիորդն կը խոստաւ նոր ակօսեօք լիւր չհատուցանել իւրեն յանձնուած մտաւոր ու բարոյական աւանդները. վերջապէս անանկ ատեն մի ուր ճշմարիտ մայր լինելոյ սրտարատ և դուստրներ կրթելով ազգին և մարդկութեան օգտակար անդամներ հասցնելու կէտն հասած էր. ահա յանկարծ մահն յափշտակեց զինքը իւր գերդաստանի գրկէն և իւր սիրելի ազգէն համակելով զամենեսին ՚ի սուգ ցաւապին. որոյ յուղարկաւ թութիւր կատարեցաւ նոյն օրը մեծ հանդիսիւ և ամիսօրիցաւ ՚ի շիրիմ նախնեաց իւրոց. այն տեղ Վ. Ներսէս Ն. Սրգապետն խիստ համառօտ, բայց ազգու միսթարիչ դամբանական մի խօսելով միսթարեց ներկայ գտնուող բազմութեան և նմանապէս հանգուցելոյն Սեն. Հորը վշտակիր սիրտը, որ իւր անդրանիկ զաւկին բնկերացած էր մինչ ՚ի շիրիմ, ՚ի սեռան յաւիտենականութեան:

Չեմք եռանդեամբ կը մաղթելք և մեր վերին Նախախնամութենէն և կրկնգրեմք որդհանգուցեալ Հրոխիսիմէ (Օրիորդն ընդ դասս երջանիկ կուսանացն դատէ և նորա ծնողացն ու բոլոր գերդաստանին անվիշտ և երկար կեանս) յարգեւելելով միսթարի գրկէնք միսթարութեամբ Սուրբ Հոգւոյն:

Ի ՍԳԱԼԻ ՄԱՀ

ՎԱՂԱՄԵՌԻԿ ՕՐԻՈՐԴԻՆ ՀՌԻՓՍԻՄԵԱՅ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԴՍՏԵՐ

ՓԱՍՔԱԼԱՅ Յ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆՅ

ԵՂԵՐԵՐԳ

ԼՌԵՍԵՒ՝ իմ գաշնակիս երգ քաղցրածայն ,
 Ի ռեպեն և սիրտը արժարձ քեզից համայն ,
 Յնծուծեան առցեն դադար ձայնք ի բնութեան ,
 Օ ի հրաժեշտի հեղեղէ քեզս իմ ողբածայն
 Եւ աշխարհ դու պարգեւօք միշտ խաբուսիկ .
 Ով կենցաղ և դու խոստամբա քով վշտառիծ .
 Սուս են ձեր խոստամուք առաք սուս և նուէրք .
 Ձեք ի ձեզ կայուն բարիք չեք բերկրանք ,
 Օ իս յուսով լիք աւանդ և պատրանք
 Եւսպան ինձ ծանուցիք զհեշտալիս .
 Օ աղբաղբուն վայելութեամբ յղացուցիք ,
 Յորոց չեք ինչ մտիծար և յագուրդ .
 Դեռաբուսիկ իմ բարունակ փափկուղիչ ,
 Երաբողբոյ այս իմ հասակ նազելի
 Եւս Պարկեան խզէ կորոց սայրառուր
 Եւ անկանիմ վաղաժառամ առաժուր :
 Թառամեալ թռչնիմ աւաղ տարածամ
 Որպէս շուշան ճմլեալ ընդ խիստ սմբակաւ :
 Կամ զերդ ասնու ինչ գեղեցիկ ընդ երկնաւ
 Պայծառ փայլիմ և շողացեալ անյայտունամ :
 Սե՛ յուսով գորովալիւր ծնողք իմ ո՛հ
 Սնուցին գիրդ և փափուկ զիս բողմովիչո ,
 Եւ յիս յուսով ծնելասէր հայր իմ գթած
 Ուսմանց պարսպ տայր ըղմիտո իմ մանկակոն :

Ի ի յուսով այսպէս համայն ազգակիցք
Խայտային ընդ գեղազուարճ յիմ գարուն,
Ի ծաղկազարդ տիս ուռձալիս սրտարուն
Ար խոտտանայր ըզայս նոցին պսակել:

Չեւ հասակս իմ գեղաղէշ փարելի
Չեւ հասեալ դեռ ի սահման իւր վերջին
Դեռ յարգիւնս, նոր զիս ծանեայ արարած,
Կենցաղական չեւ օրինաց լեալ հպատակ:

Դեռ Հիմեն յիմ ի գլուխ վեհ կուսական
Չէր վառեալ զգայձառ ջահն առաքատի:
Մինչ ի կոյս անբիծ ճակատս իմ մանկական
Լուսափայլ շողէր շուշանն անմեղս թեան:

Սիրսս անփորձ դեռ աղետից անիրազել
Լնծանթ լիտաց՝ խայտայր միշտ ընդայր:
Երկոյս հինգ ամաց չըջան բոլորեցի
Լհա մահն հաս սայրստուր գերանդեալ:

Եւ հնձեաց իբրեւ ըզհասկ դեռ անտուք,
Կամ զերդ վարդ ի կոկոն իւր թռչնեցոյց
Լնողորմ խամրիչ խորշակըն դառնաշունչ:
Եւ մեկնիմ ի ձէնջ ահս ով մահացուք:

Սի լայք զիս որդեկորոյս իմ Օնուդք,
Սի ողբայք իմ համատի Սաղիմուհիք:
Օ՛հ ի ձէնջ այն սոյժմիկ զրկիմ յաւերժ,
Լիլ յանբաւ և բաղմաղէտ փրկիմ չարեց:

Ես առ Բիսուս սրտախօղիւրն իմ կուսութեան
Վերաբանամ անմահութեանն ի խորան,
Օ՛ձեղ լացէք. ընթացարուք ուղղութեամբ:
Օ՛հ կայք յողէտս տակաւին աստ յերկրի:

Ենէն առ ձեզ խրատ ընտիր լիցի կրտակ:
Օ՛գոյշ լերուք խոյս տուք խաղալ ի փափկութեաց,
Օ՛անձինս ձեր մի հեշտութեանց մասնէք գերի
Եւ մի կրթից լնիք քրքիչ անմբտաբար:

Իմ փութը վաղահաս մահ լիցի վկայ
Ունայնութեան կենցաղոյս սին վայելութեանց:
Հոգեկան բարիքն են միշտ անփոփոխ
Լնձեռիչք երանութեան կրկին կենաց:

Լնմուաց զիս յիշեցէք. այս իմ աղերս:
Ստուղէք մաղթանս առ Տէր մարդասէր:
Ի հանգիստ անմահ հողւոյս իմ յաւիտեան
Եւ ձեր իսկ սրտից լիցի այն մխիթար

ԿԱՐՃ ՊՍՏՍՍԻԱՆ ՄԻ

Առ Հ. Գ. Վ. Ա. Ինձ կը հարցնէր թէ անցեալ ամսոյս Միտիւ Մատիսի և Փռնիկի խնդրոյն նկատմամբ յայտնած կարծեացս մէջ արդեօք զՄատիսն պաշտպանել ուզած եմ:

Կը պատասխանեմ ոչ. երբեք նպատակ ունեցած չեմ ոչ զոր պաշտպանել և ոչ զոր դատապարտել. բանդի Մատիսի, Գրիգորիս վարդապետի և Ղուլաքանի գայմագամ Շահ-Հիւսէյինի մէջ եղած յարաբերութիւն վրայօք բան մի չեմ գիտեր որ դատեմ կամ պաշտպանեմ, իմ խօսքս միայն Փռնիկին լրացնող անպատշաճութեան նկատմամբ լինելով ուշադրութիւն չեմ դարձուցած Մատիսին նկատմամբ ալ բան մի ասել: Արդ ինչպէս Փռնիկի համար ասած եմ որ փոխանակ այդպէս տկարութեամբ փախուստ տալու, պէտք էր խոստովանել որ նոյն բառերն իրենց բուն հասկացուած նշանակութիւնը դարձած են, և պէտք էր հաստատել թէ Մատիս արժանի էր անոնց, նոյնպէս մի և նոյն յուսմամբ ասած կը լինիմք Մատիսին որ եթէ իրօք այդպիսի մի անարժան գործոց մէջ գտնուած է, զոր մէջ չեմք կարող գուշակել, պէտք էր ճշմարիտը խոստովանել և պէտք եղածը առժեյ իսկ, որպէս զի ուրիշ անգամ ալ նոյն վտանգին մէջ չանկանէր: Այսպէս ահա կը յայտնեմ որ իմ խօսքերս երկուսին ևս կը պատկանէր, և ոչ երբեք միայն պաշտպանութիւն և միւսոյն դատապարտութիւն էր: Եւ կը խոստանամ Մատիսի ևս ողջոյն մի տալ, եթէ իրօք պարտաւորի:

ԱՄՐԵՆԵԿԵԳՐԵԿԵՆՔ

Յաւիտեան Երես Բեթղէհէմի գործոց համար Բ. Գրան կողմէն քննիչ եկող Զիւլէր Պէյը մեկնեցաւ ի Յարպէ եւ

հետեւեալ օրը Աւստրիական շտաբաւալ գէպ ի Պոլիս: Գարակի խնդիրը ի նպատակ Լատինաց լուծուեցաւ եւ նոյն յանձնուեցաւ, հակառակ առաջին մասնագործակց քննութեան և ի Բ. գուռի ուղղած տեղեկագրոյն, սոյն վերջին որոշումը չգիտեմք ինչ հիման վրայ լինելը, բանդի մեր վանուց կողմէն ոչ որ կոչուած է ի Բեթղէհէմ, ոչ վերջ նախնի դատաստան եղած է և ոչ ալ հրամանագիր մի տեսնուած է. . . : Այս գործոյն համար եկող Գաղղիացւոց Պէրուտի ընդ. Հիւսպտոտ Պ. Ռօսթանը տակաւին աստ է:

— Նոյն գիշեր ժամը 7 ին Անգղիաց հպատակ կաթ ծախող 30 տարեկան Հրեայ մի, որ կը բնակի Բեթղէհէմի ճամբուն վրայ շինուած աղքատանոցը, այն տեղէն կ'եղնէ սափորն ի յուս և չափն ի գոտին կուղեւորի գնալ ի գիւղն Ալֆիթայ, որ քաղաքէս գէպ յարեւմուտք երեք քառորդի չափ հեռի է, որպէս զի այն տեղէն կաթ գընելով բերէ այս տեղ և ծախելով բնականիք պահէ: Մինչդեռ անկասկած կրնի մանայր և դեռ քաղաքի պարբերաց մօտ առաջին պահանջոցի առջեւն էր, յանկարծ այն տեղի գիւղացի պահապանէն հրաշանի հարուած մի կրնդուէի և գնտալը աջ կողմի սրնակուշտէն մտնելով ձախէն կեղնէ. ինքըն կանկանի եւ չի կրնալով յոտին կանգնիլ, մագլցելով յափսթիւն կերթայ մօտակայ հրէի մը տունը, որք կրնգուռն զնորք. և եղելութիւնն իմանալով իսկոյն Հիւսպտոտին լուր կը տան. որոյ թարգմանն ու կառավարութեան կողմէն բանի մը անձինք քննութեան կերթան: Հրէայն կը յայտարարէ թէ զինքը զարնողը չը ճանչնար, թէ ըստոյգ գիտէ որ պահապաններէն մէկն էր, և թէ առանց ձայն մի հանելոց հրացանը սրարարած էր: Իսկ զարնող

զայլթիլէն տունց զարնէն ուրանալու, ըստ թէ, « Երեք անգամ կան չեցի և չի պատասխանեց, ես ալ հրաքանա պարսեցի »: Նոյն օրը Ուրբաթ լինելուն մարգարայնը բանտարկուեցաւ դամն հետեւեալ օրը տեսնելու համար, սակայն նոյն երեկոյն ժամը 9-ին հրէայն մեռաւ: Երկու օրէն յետոյ Անգ. Հիւպտոտսը անձամբ դատը վարելու համար դատարան պնայ, այն անգ զայլթիլէն բողոքովն ուրացաւ: Ժողովը Պօլիս Բ. դուռը տեղեկագրելով դեռ պատասխանին կրտպատէ:

— Տեղացի Յոյնք դեռ եւս կը յուզուին. այս օրերս նորին վեճմ. Գեաւիլ փաշային վերստին աղերսագիր մատուցին որով իրենց իրաւունքը պաշտպանել կը հայցէին, բայց արդիւնք մի չունեցաւ:

— 15-ին Յուլիէ հասան Յունաց կողմէն Պօլիս զրիւսող երեք անձինքը, 17-ին բաղարքս մասն զիրենք դիմաւորաշնորհու մեծ բաղմութեամբ. որք ուրախութեամբ ընդունեցին զիրենք:

— Ս. Երուսաղէմի շրջակայ գիւղերէն Յոյն բնակիչք ուրոյն ուրոյն աղերսագիր մատուցին տեղական կողաւ վարութեան, և ամենքն համամիտ և միաբերան իրենց ներկայ Պատրիարքը չին ուզեր, բոլոր աղերսագրաց պարունակած ստորագրութեանց եւ կնքոյ գումարն է 2276, բայց այս եւս ազարդիւն մնացած է մինչ ցարդ:

— Կիմանամբ որ Պ. Անթէթէլ առնուն Եւրոպացի մի հանքեր գտնելու պէտք եղած գործիքներ բերելով Պերութի մօտ եղող Սայտայ ըստած քաղաքը անուխի հանք գտած է: Այս գիւար տեղացեաց մեծ ուրախութիւն պատճառեր է, վասն զի շատ անգործ մարդիկ աշխատելով շահել սկսած են: Երանի թէ ամեն տեղ այսպիսի օգտակար գիւտեր ընող անձինք գտնուէին, որով թէ Տէրութիւնը, թէ իրենք եւ թէ հասարակութիւն շահուէին:

— 19-ին, Հինգշաբթի օր Ս. Աթուղոս Գահակալ Ամենագաւոր Տ. Ե.

սայի Ս. Պատրիարք բարեխնամ Հօր անուան տարեգործի առթիւ Ս. Եկեղեցւոյ մէջ ըստ պատշաճի աւուր կատարուած հանդիսէն զատ հանդիսաւոր Ս. պատարագ մատուցուեցաւ մատակարարութեա Աւագ Լուսարար Գ. Սահակ Եպիսկոպոսի. յաւարտ Ս. Պատարագին բոլոր միաբանութիւնը հանդերձ ժառանգաւոր աշակերտօք Ս. Պատրիարքի աւագնէն երգելով տարին ի պարիսպբարան, ուր աշակերտներէն երկու Հայերէն եւ մէկ Գաղղիարէն երախտագիտական և չնորհաւորութեան ճառեր կարդայրւեցան և ուրախական երգեր երգւեցան: Որոյ պատասխանեց Սրբազան Պատրիարք Հայրը յորդորելով և օրհնելով զամենեօն: Իսկ երեկոյն Ս. Աթուղոս տեղանստունը վայելուչ ու ջախտաւոր հացկերոյթ մի պատրաստուած էր, ուր բացի բոլոր միաբանութենէն, հրաւիրմամբ ներկայ էին քաղաքացի ազգայններէն ոմանք եւ հեւագրատան Հայազգի պաշտօնեայք:

Սրբազան Հայր մեր իրեն համոր ծաղկաղարդ կամարով պատրաստուած յատուկ տեղը բաղմած կը նախագահէր իրրեւ « Հայր օրհնեալ, որոյ որդիք շուրջ են զսեղանով իւրով », այն անգ եւս կերպուէին ազգայն և եկեղեցական երգեր ու տապեր, հուսկ ապա գոհացողական մողթանքէն յառաջ Սրբազան Հայրը յատուկ ջերմ մողթանքներ ուղղեց տա Աստուած վասն հաստատութեան և պայծառութեան Արարատեան Մայր Աթոռոյն եւ բարօր երկայնակեցութեան նորին գահակալի Վեհ. Տ. Տ. Գէորգ Ս. Կաթողիկոսի ամենայն Հայոց. Պօլսոյ Տ. Մկրտիչ Ս. Պատրիարք Հօր, Ա. Վարչութեան և բոլոր ազգին ու միաբանութեանս, որում կը ձայնակցէին ներկայ բաղմութիւնն: Յետ աւարտման նոյն հանդիսիւ և երգով դիմեցին ի պատրիարքբարան, այն անգ Հայր և Որդիք փոխադարձ ուրախական խօսակցութենէ վերջը մեկնեցան ամեն որ իւր տեղն:

ՅԱՆԿ

ՅՈՒՆԻՍ

Մարդու հոգեկան ներդաշնակ կրթութիւնը . (Շարունակութիւն եւ վերջ)	145
Խաչակրաց առաջին արշաւանքը	152
Դատաւարակութիւն կանանց	153
Բարեկամական տեսութիւն ընդ խմբագիրն Ս.Բ. Հալուստ	159
Մահագոյժ	164
Եղբերեղ	165
Կարճ պատասխան մի	167
ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ	"

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՔ

- Ա. Միօնը ամեն ամիս կը հրատարակուի 24 երեսէ բաղկացեալ մէկուկէս ութամսայ թղթով .
- Բ. Տարեկան գինն է երկու արծաթ Մեծաթիլ : Հանդերձ Խանադարչի ծախքովը կանխիկ վճարելի .
- Գ. Զատ տեարակ առնել ժաղողը : Եղեալք է ամեն մէկ տետրին շարի դառն հեկոն վճարել .